

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

***Тема: «Особливості діяльності підприємства та перспективи його розвитку
в умовах економічної нестабільності»***

*Спеціальність 051 «Економіка»,
Освітня програма 8.051.00.11 «Економіка та бізнес-інновації»*

Завідувач кафедри: _____/Карінцева О.І./

Керівник роботи: _____/Вороненко В.І./

Виконавець: _____/Коваленко К.В./

Група: _____ Е.м-11

Суми 2022

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри економіки,
підприємництва
та бізнес-адміністрування
_____ О.І. Карінцева
«03» листопада 2022 р.

ЗАВДАННЯ
до кваліфікаційної роботи магістра

Студентка групи Е.м-11, 2 курсу Сумського державного університету
Спеціальності 051 «Економіка»
Освітня програма 8.051.00.11 «Економіка та бізнес-інновації»
Коваленко Каріна Володимирівна

Тема індивідуальної роботи: «Особливості діяльності підприємства та перспективи його розвитку в умовах економічної нестабільності»
Затверджую наказом по СумДУ № 1139-VI від 28 листопада 2022 р.
Термін здачі студентом закінченої роботи: 14 грудня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: Звітність підприємства.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробленню): Теоретичні аспекти аналізу фінансово-господарської діяльності. Методологія та особливості аналізу діяльності підприємства в сучасних умовах. Аналіз та оцінка

діяльності підприємства на прикладі Газопромислове управління (ГУ) «Полтавагазвидобування» АТ «Укргазвидобування»).

Перелік ілюстрацій: перелічено в основній частині роботи.

Дата видачі завдання: 3 листопада 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи магістра: к.е.н., доц. Вороненко В.І.

Завдання прийняв до виконання: 3 листопада 2022 р.

АНОТАЦІЯ

Для написання випускної роботи магістра було обрано тему «Особливості діяльності підприємства та перспективи його розвитку в умовах економічної нестабільності» так як достовірна оцінка стану підприємства необхідна власникам, зовнішнім користувачам, керівництву підприємства та ін.

Актуальність обраної теми роботи полягає в тому, що в умовах присутньої зараз кризи дуже сильно зростає значення фінансової стійкості підприємства. Результати фінансового аналізу необхідні для власників, а також кредиторів, постачальників, інвесторів, менеджерів та податкових служб. Методику аналізу фінансово-господарської діяльності було розроблено досить давно і успішно застосовувалася та застосовується при оцінці фінансової стійкості та платоспроможності вітчизняного підприємства, тому методичні основи, що використовуються в даній випускній кваліфікаційній роботі, запозичені у таких вчених, як Шеремет А.Д., Хорін С.К., Сайфулін Р.С., Тацій Г.М., Савицька Г.В., Гіляровська Л.Т., Ковальов В.В. та інших.

Мета роботи полягає у проведенні аналізу та фінансового стану, а також на основі цього, розробки перспектив розвитку підприємства.

Завдання, які необхідно вирішити для досягнення цілей:

- Вивчити теоретичні основи аналізу;
- Охарактеризувати методологію та особливості підприємства фінансово-господарського аналізу у сучасних умовах;
- Провести аналіз та оцінку діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження Газопромислове управління «Полтавагазвидобування» АТ «Укргазвидобування».

Предметом даної роботи є фінансовий стан підприємства. При написанні випускної роботи магістра було використано такі методи: абстрактно-логічний,

економіко-математичні, економікостатистичні, монографічний, метод індукції, метод дедукції, розрахунково-аналітичний, метод економічного аналізу, екстраполяції та інші.

Теоретичну та методичну основу дослідження складають праці зарубіжних та вітчизняних учених, закони та інші нормативні акти на тему дипломної роботи.

Аналізований період захоплює три роки 2018-2020 рр. У процесі підготовки роботи використовувався бухгалтерський баланс підприємства, а також звіт про фінансові результати. Структурно робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ANNOTATION

Kovalenko K.V. Peculiarities of the enterprise's activity and prospects for its development in conditions of economic instability.

Master's qualification work on specialty Specialty 051 "Economics", Educational program 8.051.00.11 "Economics and business innovations". – Sumy State University, Sumy, 2022

The qualification work is dedicated to the study of peculiarities of the enterprise's activity and prospects for its development in conditions of economic instability.

The qualification work consists of the following sections: Theoretical aspects of the analysis of financial and economic activity. Methodology and peculiarities of the analysis of enterprise activity in modern conditions. Analysis and evaluation of the company's activity on the example of the Gas Industry Department "Poltavagazvydobuvannya" JSC "Ukrgezvydobuvannya").

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	10
1.1 Сутність, місце та роль аналізу у діяльності підприємства	10
1.2 Основні моделі, що використовуються у аналізі	21
1.3 Інформаційне забезпечення аналізу	27
2 МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	30
2.1 Методи аналізу: порівняльні характеристики та проблеми комплексного використання	30
2.2 Особливості підприємства фінансово-господарського аналізу за умов економічної нестабільності	36
2.3 Аналітична роль показників ліквідності та рентабельності в умовах економічної нестабільності підприємств	41
3 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ГАЗОПРОМИСЛОВЕ УПРАВЛІННЯ (ГУ) «ПОЛТАВАГАЗВИДОБУВАННЯ» АТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ».)	44
3.1 Характеристика аналізованого підприємства	44
3.2 Аналіз ліквідності та фінансової стійкості	46
3.3 Аналіз прибутку та рентабельності	52
3.4 Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності	61
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економіки дії будь-якого господарюючого суб'єкта є предметом уваги для багатьох суб'єктів ринкових відносин, які мають інтерес до результатів функціонування цієї підприємства.

Для того щоб організація вижила в сучасних умовах, управлінському персоналу потрібно вміти реально оцінювати фінансове становище своєї підприємства, а також чинних конкурентів над ринком. Фінансовий стан - одна з головних характеристик економічної діяльності підприємства. Фінансовий стан визначає можливість співробітництва, конкурентоспроможність, а також оцінює, наскільки виконуються економічні інтереси підприємства та її партнерів у фінансовому та виробничому відношенні. Але, не варто думати, що однієї здатності реально оцінювати фінансове стан достатньо для того, щоб організація функціонувала успішно та досягала поставленої мети. Конкурентоспроможність підприємства досягається завдяки правильному управлінню рухом фінансових ресурсів та капіталу, що знаходяться в розпорядженні. Таким чином, успішне фінансове управління спрямоване на:

- Виживання підприємства в умовах конкурентної боротьби;
- Утримання лідируючої позиції у боротьбі з конкурентами;
- Уникнення банкрутства та великих фінансових невдач;
- Прийнятні темпи зростання економічного потенціалу фірми;
- Максимізацію прибутку;
- Мінімізацію витрат;
- Зростання обсягів виробництва та реалізації;
- Забезпечення рентабельної роботи компанії.

Розглядалися такі поняття як фінансово-господарська діяльність підприємства; фінансовий стан; основні типи моделей, що використовуються у фінансово-господарській діяльності; а також поняття експрес-аналізу.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність, місце та роль аналізу у діяльності підприємства

В умовах сучасних трансформаційних процесів вітчизняної економіки, що обумовлені цифровізацією суспільства [28,29,31,32,36,37,40,42,45,47], рухом до сталого розвитку та енергетичної незалежності країни [20,21,24,26,33,38, 39,41,43,44,46,48,49,50], особливої актуальності набуває ефективність прийняття бізнес-рішень для окремих підприємств.

На сьогоднішній день, в умовах ринкової економіки та реформування обліку у господарський, фінансовий та управлінський, аналіз, як основний елемент аналітичної роботи, стає одним з важливих інструментів управління діяльністю підприємств. В основі фінансового аналізу лежить аналіз і управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Фінанси підприємства виражають сукупність економічних відносин, що виникають у реальному грошовому обороті з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів [12].

Аналіз - це метод наукового дослідження явищ і процесів, в його основі лежить вивчення складових частин, елементів досліджуваної системи. Результати аналізу становлять найважливішу частину інформаційного забезпечення фінансових менеджерів. У фінансовій діяльності підприємства за допомогою аналізу робляться висновки про раціональності, ефективності фінансових рішень. Фінансо-господарський аналіз - це метод наукового дослідження, що застосовується для обробки інформації про фінансово-господарську діяльність компанії. Предмет аналізу - це стан підприємства, що допускає оцінити поточний стан та зміни, які здійснюються у економічних показниках підприємства. Фінансовий стан - сукупність показників, що

характеризують наявність, розподіл та застосування фінансових ресурсів [19,22,23,25,27,30,34,35].

Аналіз стану - це елемент, як фінансового менеджменту, так і економічних взаємин з партнерами, фінансово-кредитної системи. Метою фінансового аналізу є прийняття інформації про реальний стан підприємства на дату складання звітності та його прогноз. Для досягнення мети в процесі фінансового аналізу, повинні бути вирішені конкретні завдання (рис 1.1):

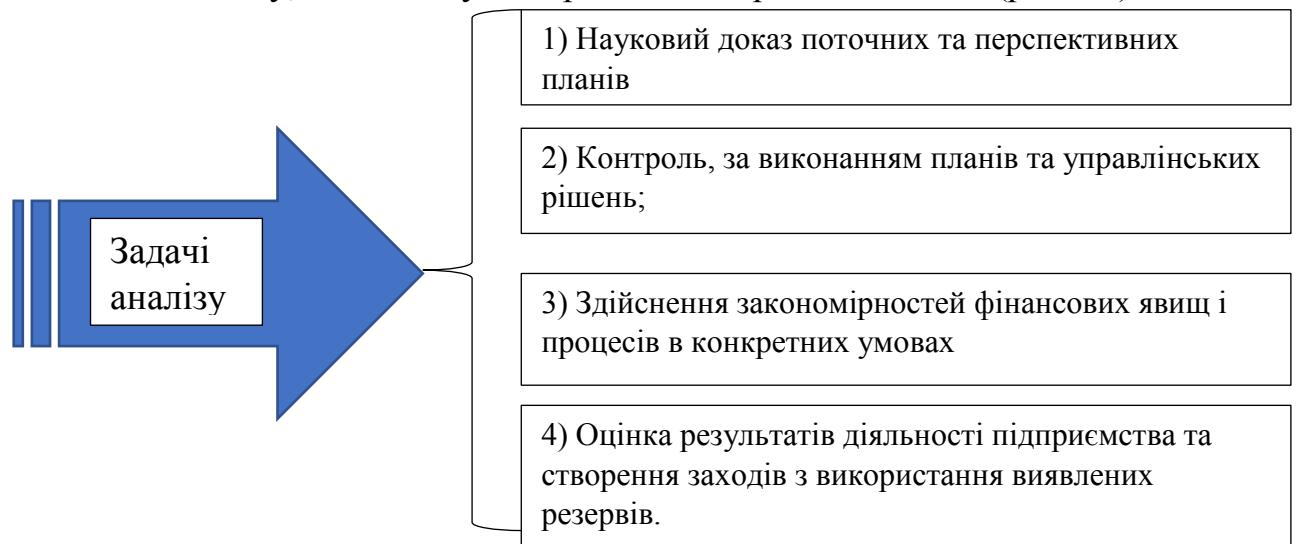

Рисунок 1.1 - Завдання аналізу

Позначення принципів, необхідних для відкриття напрямків впливу фінансів підприємств на розвиток підприємницького сектора економіки, виробки критеріїв його функціонування. Втім, необхідно розглядати, що фінанси не оснащені рамками організацій, а постійно взаємодіють з бюджетом, позабюджетними фондами, банками та іншими кредиторами, страховими компаніями, інституційними інвесторами [22,].

Фінанси підприємств спираються на інформаційні потоки, а прийняття рішень влаштовано на сукупності інформації. Аналіз інформації, що надходить важливий, як у момент прийняття рішення, так і в процесі контролю, за ходом

його виконання. Міститься така інформація в бухгалтерській та статистичній звітності, договорах і угодах, комерційних і розрахункових документах.

Фінанси підприємств містять точне цільове спрямування, яке накладає відбиток на всі аспекти діяльності, включаючи організаційний, комерційний, інвестиційний, договірний та ін. Це прибуткова робота, раціональна мінімізація витрат, оптимізація фінансових потоків. Фінанси підприємств відзначають деякі соціально-політичні інтереси окремих шарів товариства, але у всіх своїх аспектах вони направлені на заохочення підприємницької активності.

У певній мірі сутність фінансів відбивається в їх функціях. Пізнання функцій необхідно для здійснення ефективної фінансової діяльності. У межах економічної науки існує деяка єдність функцій фінансів держави і фінансів організацій, іноді в той же момент є серйозні відмінності, що означають значущість загальнодержавних інтересів і підприємницького аспекту діяльності [14,].

Діяльність, об'єднана з регулюванням реального грошового обороту в рамках підприємницької структури, створює сукупність функцій фінансів компанії. Виділимо три основні функції (рис 1.2).

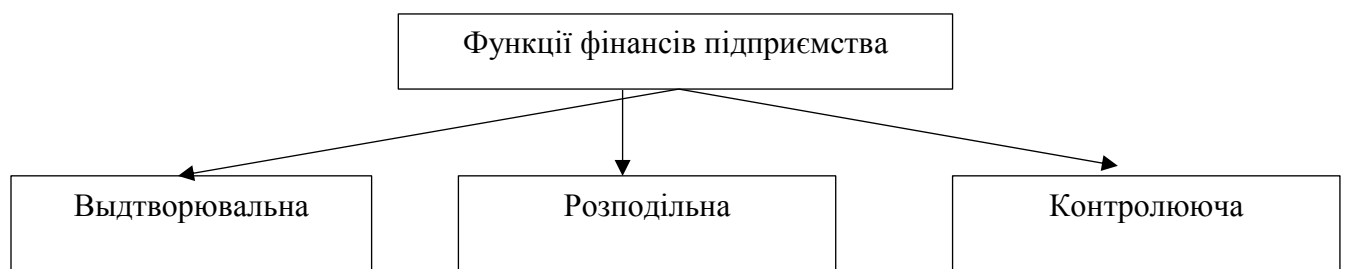

Рисунок 1.2 - Функції фінансів підприємства

Відтворювальна функція фінансів компанії полягає в забезпеченні збалансованості вартісного вираження матеріальних та трудових засобів та економічних ресурсів на всіх етапах кругообігу капіталу, в процесі простого та розширеного відтворення. Економічна особливість оборотних, поза оборотних

та фінансових активів призводить до потреби регулювання їх кругообігу, в рамках окремо взятої або комерційної компанії.

В іншому ми розглядаємо сферу реального грошового обороту, то треба мати в виду, що авансування відбувається за рахунок відносно самостійних, сформованих з допомогою фінансових ресурсів, фондів коштів. Фонд грошових коштів реалізується строго цільовим призначенням та здійснюється інструментом фінансування та його джерелом.

Авансування здійснюється у той час, як витрачені кошти повертаються в компанію протягом одного кругообігу, в результаті реалізації виробленого або закупленого товару, робіт, послуг, продукції у вигляді виручки від реалізації. Зокрема, авансування найчастіше супроводжується відшкодуванням грошової форми [12,].

Відтворювальна функція виявляється у показниках прибутковості та ліквідності активів. Високоєфективне управління фінансовими ресурсами, дозволяє покращувати прибутковість і утримувати довгострокові інвестиції. Для збереження високої прибутковості та ліквідності, найважливішу роль відіграє управління власним та залученим капіталом. [13,].

Необхідною частиною відтворювальної функції фінансів компанії є оперативна функція, в якій полягає поточне забезпечення підприємства грошовими засобами для нормального функціонування, власне, здійснення платежів та розрахунків, виконання короткострокових зобов'язань. Відтворювальна функція поміщає на передній план нагромадження капіталу для вирішення довгострокових інвестиційних проблем.

Розподільна функція тісно пов'язана з відтворювальною функцією, так як виручка від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг підлягає розподілу та перерозподілу. Розподільна функція полягає в тому, що фінансові ресурси компанії відповідають розподілу з метою виконання грошових зобов'язань

перед бюджетом, банками, контрагентами. Її результатом здійснюється формування та використання цільових фондів грошових коштів, підтримання ефективної структури капіталу.

Прибуток - необхідний об'єкт реалізації розподільчої функції фінансів компанії. За рахунок прибутку реалізується ціла сукупність фондів коштів. У цьому прибуток має такі значення діяльності компанії (рисунок 1.3) [14].

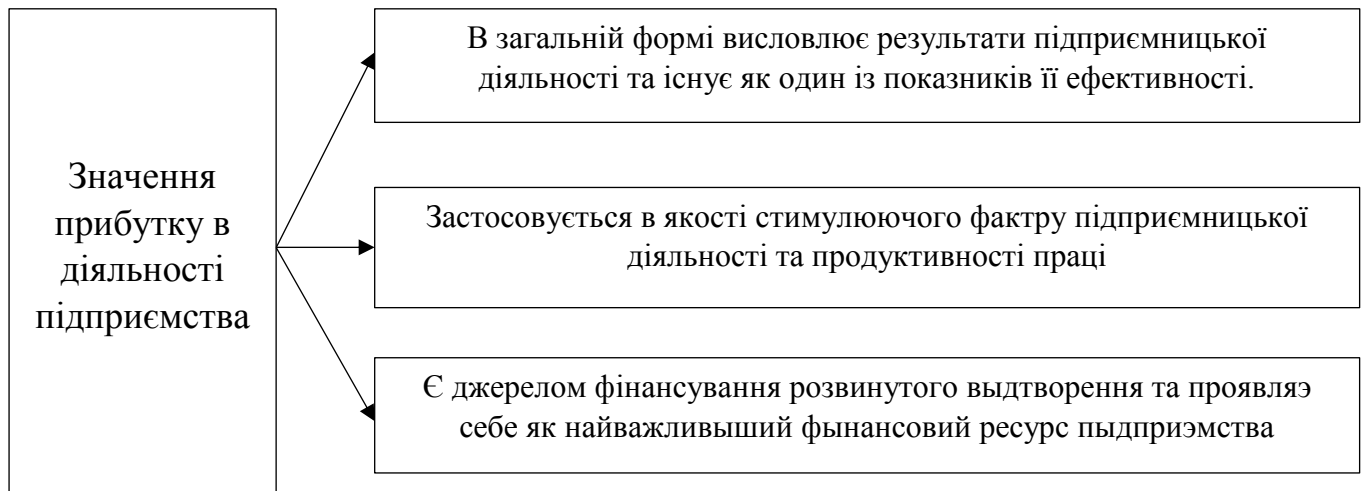

Рисунок 1.3 - Значення прибутку діяльності компанії

Багатосторонній характер прибутку висловлює, що її дослідження має використовувати системний підхід. Саме такий підхід очікує аналіз сукупності факторів освіти, взаємовпливу, розподілу та використання. Укладаються фактори розподілу в платежах необхідного характеру в бюджет та позабюджетні фонди, до банківських та страхових фондів, платежів добровільного характеру, благодійні фонди, напрямки прибутку на фонди грошових коштів, що реалізуються у компанії. Фактори використання відносяться тільки до того прибутку, яка залишається в компанії та комерційній компанії. Вони включають

такі напрямки, як:

- Споживання,

- Нагромадження,
- Соціальний розвиток,
- Капітальні та фінансові вкладення,
- Покриття збитків та інших витрат.

Результатом розподільчих процесів, є створення фондів грошових коштів, що забезпечують фінансування прийнятих до реалізації програм, підтримка оптимальної структури капіталу, зведення до мінімуму ризику банкрутства. Контрольна функція фінансів компанії складається з реалізації контролю карбованцем за реальним грошовим оборотом, формуванням фондів коштів. Контроль грошима складається з двох форм:

1 форма - це контроль, за зміну фінансових показників, стан платежів та розрахунків;

2 форма - це контроль, за формуванням стратегії фінансування.

Контрольна функція фінансів компанії зазнала суттєвих змін. Її значення оцінювалося неоднозначно. На думку фінансиста, А. М. Бірмана, передбачається, що контроль карбованцем вважається найефективнішим видом контролю; він дає можливість повідомити все сторони господарської діяльності компанії, всі її ділянки; контроль проявляється безперервно та автоматично. Контроль грошима підштовхує компанію покращити роботу, щоб вийти з фінансових труднощів, в які вони потрапили внаслідок недоліків у господарюванні. Однак, це означає відносну незалежність у реалізації контрольної функції [12]. На думку фінансиста, Е.А. Вознесенського, передбачається, що серед усієї сукупності фінансових відносин немає ні одного, яке б не було пов'язане з контролем, за формуванням та використанням централізованих та децентралізованих фінансових фондів. Але при цьому немає жодного фінансового відносини, якому була б властива лише контрольна

функція. Зокрема, поза органічного зв'язку з іншими функціями контрольної функції фінансів не існує [19].

Таке пояснення контрольної фікції звужує рамки фінансів. Вона не вважає активну роль контролю коштами у процесі фінансування. Форма застосування контрольної функції фінансів завжди конкретна. Вона може бути надіслана в компанію, як єдиний об'єкт управління, на філії або структурні підрозділи, на відділи чи служби, на окремо взятого працівника.

Контрольна функція фінансів компанії формується за наступним обов'язковим напрямом:

- контроль, за правильним і своєчасним перерахуванням коштів, у фонди грошових коштів за всіма встановленими джерелами фінансування;
- контроль, за дотриманням заданої структури фондів коштів з враховуючи потреби виробничого та соціального розвитку;
- контроль за цілеспрямованим та ефективним використанням фінансових ресурсів.

Аналіз для підприємства виражається за допомогою різних методів. Отже, під час проведення фінансового аналізу використовуються основні методи дослідження фінансових звітів (рис. 1.4):

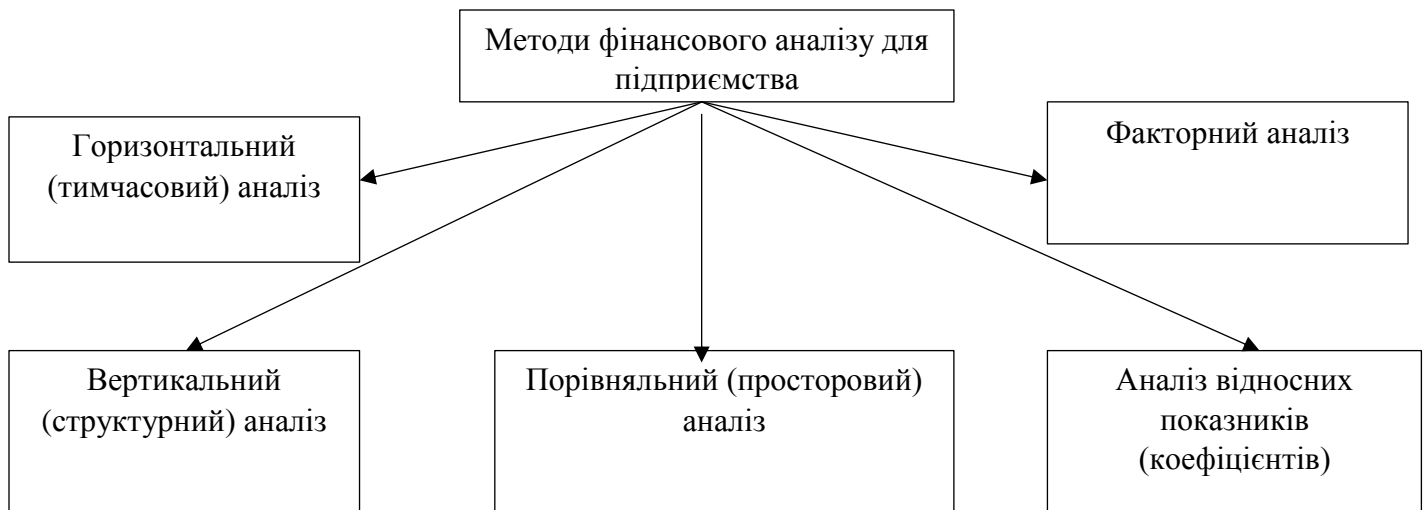

Рисунок 1.4 - Методи фінансового аналізу для підприємства

а) Горизонтальний (тимчасовий) аналіз - означає, порівняння кожної позиції фінансової звітності з аналогічною позицією попереднього періоду. При цьому дозволяє висловити тенденції зміни будь-якого явища в певному періоді.

б) Вертикальний (структурний) аналіз - означає, вираз впливу кожної позиції звітності на результат у цілому. При цьому передбачає визначення структури підсумкових фінансових показників. І застосовується не тільки у фінансовому аналізі, а й аналізі будь-яких економічних об'єктів, за якими є дані ряду років (наприклад, аналіз активів, пасивів, собівартості, фінансових результатів, асортименту продукції і т. д.).

в) Порівняльний (просторовий) аналіз - значить, порівняння зведеного показника звітності аналізованої компанії з аналогічними показниками конкурентів, підприємств галузі і структурних підрозділів підприємства.

г) Факторний аналіз - означає, варіанти аналітичних досліджень, надає можливість, виявити вплив окремих факторів (причин) на якийсь результативний показник, за допомогою певних або випадкових прийомів дослідження. Власне використовується він не тільки у фінансовому аналізі, а й у аналізі інших результативних показників. Разом з тим, в економічному аналізі проявляється факторний аналіз собівартості, виробництва та реалізації, матеріальних витрат, продуктивність праці, рентабельності тощо.

д) Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) - застосовується на підставі даних одного чи різних періодів. Передбачається розрахунок відносин між окремими позиціями фінансової звітності, з метою визначення взаємозв'язку показників.

У ході фінансового аналізу для вирішення поставлених завдань може знадобитися використання не тільки методів, а й прийомів аналізу, які у фінансовому аналізі формуються на дві групи (рисунок 1.5).

Виходячи з малюнка 1.5, можна сказати, що саме метод елімінування широко поширений у фінансовому та економічному аналізі, він надає роздільне застосування факторів, що впливають на відповідний показник.

Зокрема, математичні прийоми, виражені на прийомах та методах математики і широко здійснюються у процесі фінансового аналізу. Отже, розглянемо, основні етапи фінансового аналізу. Головною метою аналізу, є необхідність своєчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності та знайти резерви покращення фінансового стану підприємства та її платоспроможності. Аналіз стану компанії за даними бухгалтерської звітності може бути виконаний з різним ступенем деталізації, який залежить від поставлених цілей, а також різних факторів інформаційного, тимчасового, методичного та технічного забезпечення.

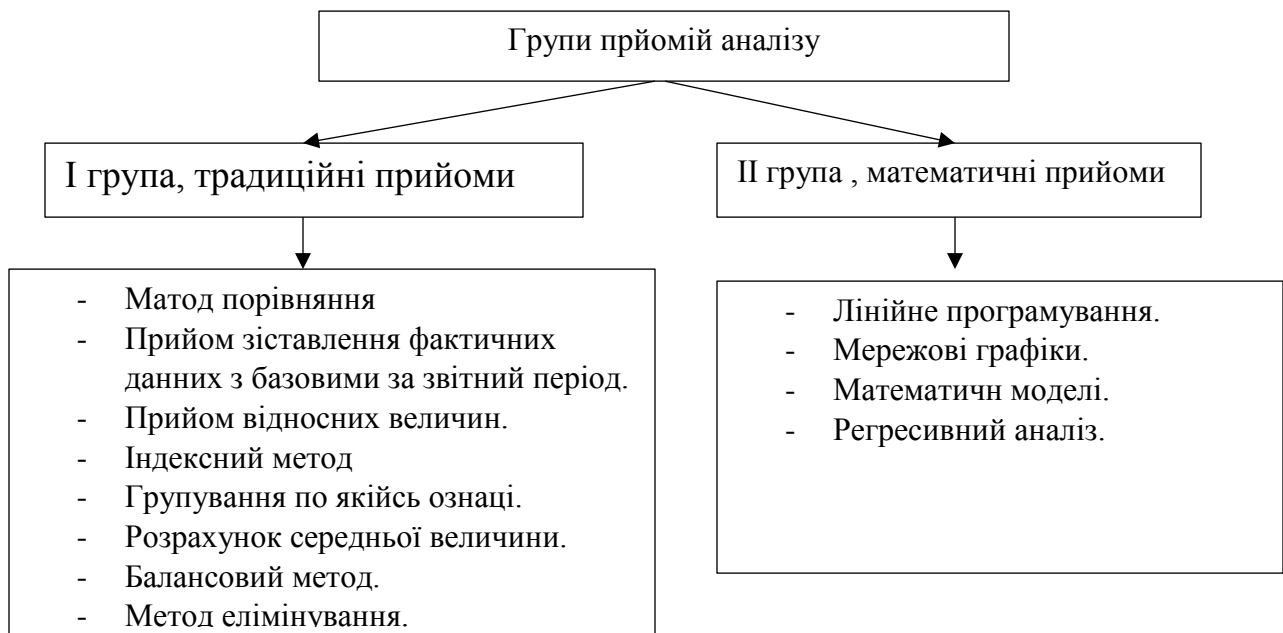

Рисунок 1.5 – Прийоми фінансового аналізу

Логіка аналітичної роботи передбачає проведення фінансового аналізу стану компанії у вигляді двох етапів [41]:

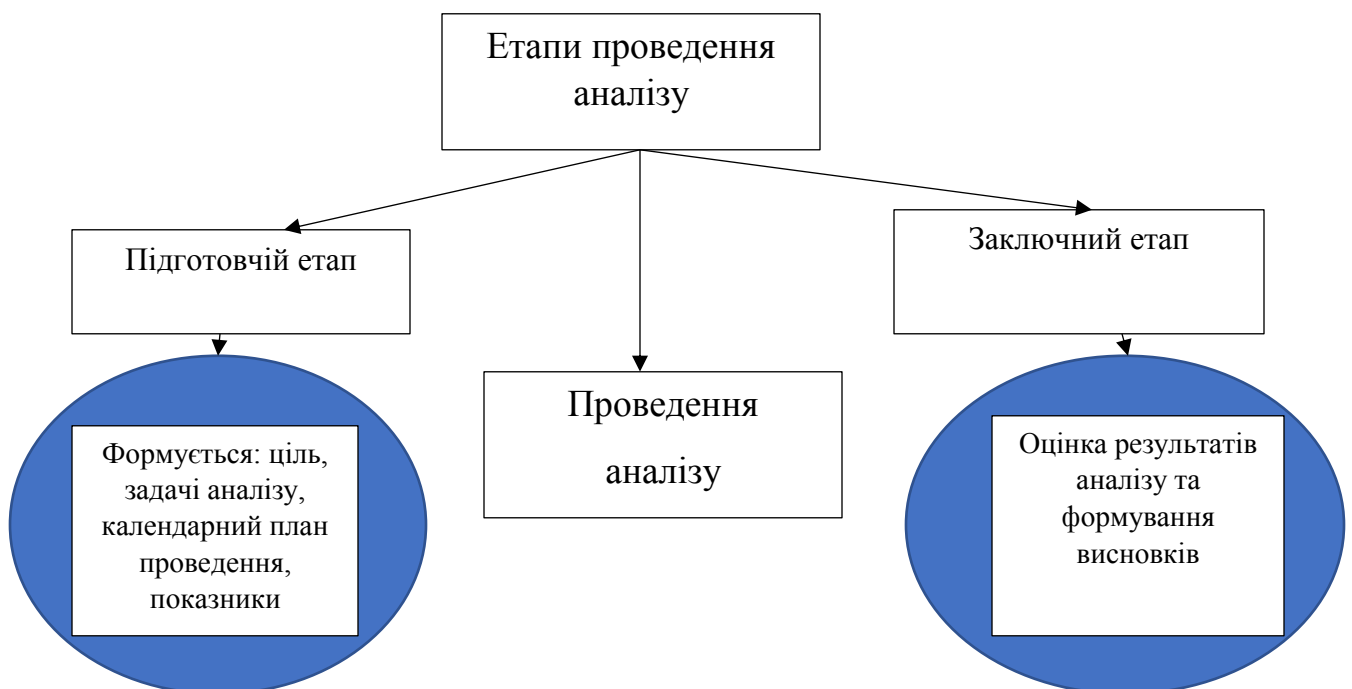
1 етап - попередня оцінка фінансового стану. На даному етапі здійснюються:

- Порівняльні таблиці за два останні роки, з метою виявлення абсолютних і щодо відхилень, за основними показниками звітності;

- обчислюються відносні відхилення показників відсотків, по відношенню до балансового року за кілька років.

Основною метою такого експрес-аналізу є, підбір невеликої кількості найбільш суттєвих і порівняно нескладних обчислень показників і постійне відстеження їх динаміки, а також є наочна та проста оцінка фінансового благополуччя та динаміки розвитку господарюючого суб'єкта.

Експрес-аналіз доцільно виконувати у три етапи: підготовчий етап, проведення аналізу, заключний етап (рис. 1.6)

Малюнок 1.6 - Етапи проведення фінансового аналізу

а) Підготовчий етап:

Мета першого етапу - є, ухвалення рішення про доцільність аналізу фінансової звітності та переконатися у її готовності до читання. Тут

проводиться візуальна та найпростіша лічильна перевірка звітності по формальними ознаками і по суті:

- визначається наявність усіх необхідних форм та додатків, реквізитів та підписів, перевіряється правильність та ясність усіх звітних форм;
- перевіряються валюта балансу та всі проміжні підсумки.

б) Проведення аналізу:

Мета другого етапу – ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни у майновому та фінансовому становищі господарюючого суб'єкта.

в) Заключний етап:

Третій етап – основний в експрес-аналізі.

Його мета - узагальнена оцінка результатів господарської діяльності та фінансового становища об'єкта. Такий аналіз проводиться з тим чи іншим ступенем деталізації на користь різних користувачів.

Експрес-аналіз може завершуватися висновком про доцільність або необхідності більш поглибленого та детального аналізу фінансових результатів та фінансового стану [8].

2 етап - деталізований аналіз фінансового стану.

На даному етапі здійснюється, застосування більш дрібної характеристики майнового та фінансового становища господарського суб'єкта та результатів його діяльності. Деталізований аналіз проводиться на основі спеціальної програми, яка включає в себе:

- Побудова аналітичного балансу-нетто;
- Оцінку та аналіз економічного потенціалу (оцінку майнового положення і структуру капіталу, аналіз фінансового становища та оцінку фінансової стійкості);

- Оцінку та аналіз результативності фінансово-господарської діяльності (Аналіз оборотності та рентабельності).

Метою деталізованого аналізу фінансового стану є – більше докладна характеристика майнового та фінансового стану господарюючого суб'єкта, результатів його діяльності у звітному періоді, а також можливостей розвитку суб'єкта перспективу. Він конкретизує, доповнює та розширює окремі процедури експрес-аналізу. При цьому рівень деталізації залежить від бажання аналітика. Таким чином, можна зробити висновок, що фінанси підприємства є формою фінансування та кредитування підприємницької діяльності. Їх функціонування спрямоване на здійснення загальних цілей ефективного розвитку компанії. Фінанси підприємства спираються на інформаційні потоки, а прийняття рішень засновано на сукупності інформації. Діяльність, пов'язана з регулюванням реального грошового обороту в рамках підприємницької структури, реалізує сукупність функцій фінансів компанії.

При цьому необхідно виділити два основні етапи аналізу: попередня оцінка стану (експрес-аналіз) та деталізований аналіз фінансового стану. Втім, підприємство фінансів компанії здійснюється на основі фінансового стану.

1.2 Основні моделі, що використовуються у аналізі

Фінансово-господарський аналіз є методом оцінки фінансового стану та ефективності роботи господарюючого суб'єкта на основі вивчення залежності та динаміки показників фінансової звітності. Кожен вид фінансового аналізу заснований на застосуванні будь-якої моделі, дає можливість оцінити та проаналізувати динаміку основних показників діяльності підприємства. Виділяють три основні типи моделей: дескриптивні, предикативні та нормативні.

Дескриптивні моделі відомі також як моделі описового характеру. Вони є основними з метою оцінки фінансового становища підприємства. До них відносяться: побудова системи звітних балансів, подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах, вертикальний та горизонтальний аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності. Всі ці моделі ґрунтуються на використанні інформації бухгалтерської звітності.

В основі вертикального аналізу лежить інше уявлення бухгалтерської звітності – у вигляді відносних величин, що характеризують структуру узагальнюючих підсумкових показників. Обов'язковим елементом аналізу є динамічні ряди цих величин, що дозволяє відстежувати та прогнозувати структурні зрушення у складі господарських засобів та джерел їх покриття. Горизонтальний аналіз дозволяє виявити тенденції зміни окремих статей або їхні групи, що входять до складу бухгалтерської звітності. В основі цього аналізу лежить обчислення базисних темпів зростання статей балансу та звіту про прибутки та збитки. Система аналітичних коефіцієнтів – основний елемент фінансового аналізу стану, що застосовується різними групами користувачів: менеджери, аналітики, акціонери, інвестори, кредитори та ін. Існують десятки таких показників, підрозділяються на кілька груп за основними напрямками фінансового аналізу:

- Показники ліквідності;
- Показники фінансової стійкості;
- Показники ділової активності;
- Показники рентабельності.

Предикативні моделі – це моделі передбачуваного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів підприємства та його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширеними є: розрахунок точки критичного обсягу продажів, побудова прогнозних фінансових звітів, моделі

динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні моделі та регресійні моделі), моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі. Моделі цього типу дозволяють порівняти фактичні результати діяльності підприємств із очікуваними, розрахованими за бюджетом. Ці моделі використовуються переважно у внутрішньому фінансовому аналізі. Їхня сутність зводиться до встановлення нормативів за кожною статтею витрат за технологічними процесам, видам виробів, центрам відповідальності тощо до аналізу відхилень фактичних даних від цих нормативів. Аналіз значною мірою базується на застосування жорстко детермінованих факторних моделей. Як ми бачимо, моделювання та аналіз факторних моделей займають важливе місце у методології фінансового аналізу. Розглянемо цей аспект докладніше.

Функціонування будь-якої соціально-економічної системи (до яких відноситься і чинне підприємство) відбувається в умовах складної взаємодії комплексу внутрішніх та зовнішніх факторів. Фактор - це причина, рушійна сила будь-якого процесу чи явища, що визначає його характер чи одну з основних рис. Класифікація факторів є розподілом їх за групами, залежно від загальних ознак. Вона дозволяє глибше розібратися у причинах зміни досліджуваних явищ, точніше оцінити місце та роль кожного фактора в формуванні величини результативних показників. Досліджувані в аналізі фактори можуть бути класифіковані за різними ознак.

За своєю природою фактори поділяються на природні, соціально-економічні та виробничо-економічні. Природні фактори дуже впливають на результати діяльності в сільському господарстві, лісовому господарстві та інших галузях. Облік їхнього впливу дає можливість найточніше оцінити результати роботи суб'єктів господарювання. До соціально-економічних факторів належать житлові умови працівників, організація оздоровчої роботи на підприємствах зі шкідливим виробництвом, загальний рівень підготовки кадрів

та ін. Вони сприяють більш повному використанню виробничих ресурсів підприємства та підвищення ефективності його роботи. Виробничо-економічні фактори визначають повноту та ефективність використання виробничих ресурсів підприємства та кінцеві результати його діяльності. За ступенем впливу на результати господарської діяльності фактори діляться на основні та другорядні. До основних належать фактори, що надають вирішальний вплив на результативний показник. Другорядними вважаються ті, які не надають вирішального впливу на результати господарської діяльності в умовах, що склалися. Залежно від причин один і той же фактор може бути і основним, і другорядним. Вміння виділити з усієї безлічі факторів головні забезпечує правильність висновків по результатам аналізу.

Чинники діляться на внутрішні та зовнішні, залежно від того, впливає на них діяльність цього підприємства чи ні. При аналізі основна увага приділяється внутрішні фактори, на які підприємство може впливати. Чинники поділяються на об'єктивні, які залежать від волі та бажань людей, та суб'єктивні, схильні до впливу діяльності юридичних та фізичних осіб.

За ступенем поширеності фактори поділяються на загальні та специфічні. Загальні чинники діють переважають у всіх галузях економіки. Специфічні фактори діють у межах окремої галузі чи конкретного підприємства.

У процесі роботи підприємства одні фактори впливають на показник безперервно протягом усього часу. Такі фактори називаються незмінними. Чинники, вплив яких проявляється періодично, називаються змінними (це, наприклад, впровадження нової технології, нових видів продукції). Велике значення для оцінки діяльності підприємств має поділ факторів за характером їх дії на інтенсивні та екстенсивні. До екстенсивних відносяться фактори, пов'язані зі зміною кількісних, а не якісних Показників функціонування підприємства. Як

приклад можна навести збільшення обсягу виробництва за рахунок збільшення числа робочих.

Інтенсивні чинники характеризують якісний бік процесу виробництва. Більшість факторів, що вивчаються, за своїм складом є складними, складаються з кількох елементів. Однак є й такі, що не розкладаються на складові частини. У зв'язку з чим фактори поділяються на складні (комплексні) та прості (елементні). За рівнем супідрядності (ієрархії) розрізняють фактори першого, другого, третього та наступного рівнів підпорядкування. До факторів першого рівня належать ті, які безпосередньо впливають на результативний показник. Чинники, що впливають на результативний показник побічно, за допомогою факторів першого рівня, називають факторами другого рівня та інше. Зрозуміло, що при вивченні впливу на роботу підприємства будь-якої групи факторів необхідно їх упорядкувати, тобто проводити аналіз з урахуванням їх внутрішніх та зовнішніх зв'язків, взаємодії та супідрядності. Це досягається за допомогою систематизації. Систематизація - це розміщення досліджуваних явищ або об'єктів певному порядку з виявленням їх взаємозв'язку та підпорядкованості.

Створення факторних систем є одним із способів такої систематизації факторів. Розглянемо поняття факторної системи.

Усі явища та процеси господарської діяльності підприємств перебувають у взаємозалежності. Зв'язок економічних явищ - це спільна зміна двох або більше явищ. Серед багатьох форм закономірних зв'язків важливу роль відіграє ричинно-наслідкова (детерміністська), за якої одне явище породжує інше.

У господарській діяльності підприємства деякі явища безпосередньо пов'язані між собою, інші – побічно. Наприклад, на величину валової продукції безпосередній вплив мають такі фактори, як чисельність робітників і рівень продуктивності їхньої праці. Безліч інших факторів опосередковано впливає на цей показник.

Кількісна характеристика взаємопов'язаних явищ здійснюється з допомогою показників. Показники, що характеризують причину, називаються факторними (незалежними); показники, що характеризують слідство, називаються результативними (Залежними). Сукупність факторних та результативних ознак, пов'язаних причинно-наслідковий зв'язок, називається факторною системою. Моделювання будь-якого явища - це побудова математичного вираження існуючої залежності. Моделювання - це один із найважливіших методів наукового пізнання. Існують два типи залежностей, що вивчаються в процесі факторного аналізу: функціональні та стохастичні.

Зв'язок називається функціональним, або жорстко детермінованим, якщо кожному значенню факторної ознаки відповідає цілком певне не випадкове значення результативної ознаки.

Зв'язок називається стохастичним (імовірнісним), якщо кожному значенню факторної ознаки відповідає безліч значень результативної ознаки, тобто певний статистичний розподіл.

Модель факторної системи - це математична формула, що виражає реальні зв'язки між аналізованими явищами. Загалом вона може бути представлена так:

$$Y=f(X_1, X_2, \dots, X_n), \quad (1.1)$$

де Y – результативна ознака;

- X_i факторні ознаки.

Таким чином, кожен результативний показник залежить від численних і різноманітних чинників. В основі економічного аналізу та його розділу – факторного аналізу - лежать виявлення, оцінка та прогнозування впливу факторів на зміну результативного показника. Чим детальніше досліджується залежність результативного показника від тих чи інших факторів, тим точніше результати аналізу та оцінка якості роботи підприємств. Без глибокого та

всебічного вивчення факторів не можна зробити обґрунтовані висновки про результати діяльності, виявити резерви виробництва, обґрунтувати плани та управлінські рішення.

1.3 Інформаційне забезпечення аналізу

Результативність аналізом фінансово-господарської діяльності багато в чому залежить від його підприємства та досконалості інформаційної бази. Основним джерелом інформації про фінансовий стан підприємства, фінансові результати її діяльності та змінах у її фінансовому становищі є бухгалтерська (фінансова) звітність, що складається на основі даних бухгалтерського обліку [12].

Сучасна бухгалтерська звітність містить інформацію недостатньо істотну для всіх груп користувачів. Нормативні документи, що регулюють склад, порядок, форми та строки формування бухгалтерської звітності, визначають низку вимог до неї, проте функції та завдання не формулюються. Разом з тим перелік завдань, які покликана виконувати бухгалтерська звітність, достатньо стабільний та є невід'ємним елементом фінансово-господарської діяльності.

Першорядним завданням бухгалтерської звітності є формування повної та достовірної інформації про фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємства, отже, однією з основних функцій Бухгалтерської звітності є аналітична [14]. Різні групи виявляють різний інтерес до фінансового стану компанії:

Таким чином, на основі даних бухгалтерської звітності зацікавлені користувачі отримують можливість [5]:

-Аналізувати діяльності підприємства;

-Порівнювати показники діяльності підприємства з іншими підприємствами або із середньостатичними показниками по галузі, а також з нормативними значеннями коефіцієнтів. - Зіставляти показники діяльності підприємства за різні періоди;

-Оцінювати доцільність придбання активів, видачі кредитів, висновків договорів тощо;

-діагностувати банкрутство та інше.

Таблиця 1.1 - Характеристика користувачів фінансової звітності.

Керівники	Керівництво контролює діяльність компанії. Воно має бути в курсі докладної бухгалтерської інформації, щоб ухвалювати рішення.
Робітники	Хочуть знати перспективи щодо своєї зайнятості, чи компанія може виплачувати вчасно заробітну плату. Працівники зацікавлені у прибутковості підприємства та стабільності.
Інвестори	Важливо знати прогноз майбутніх фінансових вигод чи навпаки втрат, пов'язаних із інвестиціями. Інвесторів також цікавить прибутковість та здатність компанії вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Для інвесторів важливо знати купувати, тримати чи продавати акції підприємства.
Постачальники	Для них важливою є інформація про платоспроможність компанії, чи може вона вчасно гасити свої зобов'язання. Торгівельні кредитори цікавляться прогнозом діяльності на майбутнє.
Покупці	Покупці хочуть знати, чи стабільна компанія, щоб мати з нею довгострокові відносини, особливо тоді, коли вони залежать від підприємства.
Державні установи	Підприємство надає населенню робочі місця, випускають ринку певну продукцію і сплачують податки державі, тому урядовим установам потрібна фінансова інформація про діяльність підприємства.

Основними джерелами інформації для аналізу фінансового становища підприємства служать[13]:

- Бухгалтерський баланс;
- Звіт про фінансові результати підприємства;
- Звіт про зміни власного капіталу;
- Звіт про рух коштів;

- Пояснювальна записка;

- Дані первинного та аналітичного бухгалтерського обліку, які розшифровують та деталізують окремі статті балансу.

За даними бухгалтерського балансу можна не лише встановити рівень фінансової стійкості підприємства, а й охарактеризувати його динаміку, виявити тенденції та спрогнозувати розвиток фінансової ситуації на перспективу[11]. Звіт про фінансові результати містить інформацію про фінансові результати господарської діяльності та є інформаційною базою для аналізу її ефективності, ділової активності підприємства та показників рентабельності [12]. У табл. 1.2 показано взаємозв'язок між балансом та звітом про фінансові результати[11].

Таблиця 1.2 - Взаємозв'язок бухгалтерського балансу та звіту про фінансові результати.

Бухгалтерський баланс.	
Актив	Пасив
Розділ I Позаобігові активи	Розділ III Власний капітал
Розділ II Обігові активи	Позиковий капітал: Розділ IV Довгострокові зобов'язання. Розділ V Короткострокові зобов'язання.
Всього валютного балансу	Всього валютного балансу
Звіт фінансових результатів	
Видатки за звітний період	Доходи за звітний період
Всього чистий збиток за звітний період	Всього чистий прибуток за звітний період

Звіт про зміну капіталу дозволяє детальніше аналізувати рух власного капіталу, оскільки у ньому відбито рух всіх елементів капіталу, стан оціночних резервів, дається розшифровка статей формування додаткового капіталу.

Звіт про рух коштів на відміну від інших форм звітності складається касовим методом, що дозволяє аналізувати грошові потоки, тобто рух грошових коштів за поточною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства.

Таким чином, у цьому розділі було розглянуто теоретичні аспекти аналізу фінансово-господарську діяльність підприємства, їх роль і значення. Детально описано методику аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, показники оцінки фінансового стану, платоспроможності, ліквідності, рентабельності та ділової активності, розрахунок та аналіз даних показників дозволяє в повною мірою оцінити ефективність управління та спрогнозувати подальший розвиток фінансово-господарську діяльність підприємства.

2 МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1 Методи аналізу: порівняльні характеристики та проблеми комплексного використання

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства використовується для аналізу складу, структури його коштів, джерел їх утворення, руху грошових коштів; дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємства, ліквідність балансу і платоспроможність, а також ділову активність та рентабельність підприємства.

Аналіз стану підприємства починається з «читання» бухгалтерського балансу, тобто із загальної оцінки структури коштів фірми та джерел їх формування, зміни її за даними балансу [7].

Розрізняють горизонтальний та вертикальний аналіз бухгалтерського балансу. Ціль горизонтального аналізу полягає в тому, щоб виявити абсолютні та відносні зміни величин різних статей балансу за певний період, дати оцінку цим змін (динаміки показників). Вертикальний (структурний) аналіз активу та пасиву балансу дає подання фінансового звіту у вигляді відносних показників.

Мета вертикального аналізу полягає у розрахунку питомої ваги окремих статей у результаті балансу та оцінці його змін [13].

Фінансова стійкість - це стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл та використання, що забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Аналізуючи платоспроможність, зіставляють стан пасивів із станом активів [10].

Основною методикою для проведення фінансового аналізу є побудова аналітичного (агрегованого) балансу [6]. Аналітичний баланс – це укрупнений

баланс фірми, у якому активи згруповані за рівнем їх ліквідності, а пасиви - за ступенем терміновості погашення зобов'язань. На підставі агрегованого балансу проводяться подальші розрахунки (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 - Аналітичний агрегований баланс, тис. грн.

Показник	Позначення	Формула розрахунку
Актив		
Грошови активи	S	
Дебіторська заборгованість	Ra	
Запаси та витрати	Z	
Всього поточних активів	At	$S+Ra+Z$
Імобілізаційні засоби	F	
Всього активів	Ba	$At+F$
Пасив		
Кредиторська заборгованість	Rp	
Короткострокові кредити та займи	Kt	
Всього короткострокових кредитів та займів	Pt	$Rt+Pt$
Довгостроковий заємний капітал	Kd	
Реальний власний капітал	Ec	
Всього капіталу	Bp	$Pt+Kd+Ec$

Важливим показником стану підприємства є його платоспроможність, тобто можливість готівковими грошовими ресурсами вчасно погасити свої зовнішні платіжні зобов'язання (бути платоспроможним) або короткострокові зобов'язання (бути ліквідним) [9]. Оцінка платоспроможності складає основі аналізу ліквідності поточних активів підприємства, тобто їх здатності перетворюватися на готівку.

На відміну від платоспроможності поняття ліквідності означає як поточне стан розрахунків, а й характеризує відповідні перспективи.

Ліквідність у загальному вигляді характеризує здатність підприємства швидко та з мінімальним рівнем втрат перетворити свої активи на кошти.

Ліквідність підприємства - це наявність оборотних активів підприємства у розмірі, достатньому на погашення короткострокових зобов'язань. Підприємство вважається ліквідним, якщо оборотні активи перевищують короткострокові пасиви. Платоспроможність підприємства – зовнішня ознака її

стійкості і обумовлена вона ступенем забезпеченості оборотних активів довгостроковими джерелами [8].

Аналіз ліквідності балансу підприємства полягає у порівнянні коштів за активом, згрупованих за рівнем їх ліквідності та розташованих у порядку спадання ліквідності, із зобов'язаннями за пасивом, та згрупованими за строками їх погашення, та розташованими у порядку зростання термінів [19,21].

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо:

$$S \geq R_p, R_a \geq K_t, Z \geq K_d, F < E_c \quad (2.1)$$

Виконання перших трьох нерівностей у цій системі неминуче веде до виконання та четвертого. Тому суттєвим є зіставлення підсумків перших трьох груп за активом та пасивом. Четверта нерівність носить балансуєчий характер з економічним змістом, що свідчить про наявність у підприємства власного оборотного капіталу. Невиконання четвертої умови характеризує баланс як неліквідний, тому що не дотримується мінімальної умови фінансової стабільності – наявність власних оборотних засобів [9, 25].

Розрахунок даних показників проводиться на підставі аналітичного балансу, розрахункові формули та його оптимальне значення представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Порядок розрахунку коефіцієнта ліквідності підприємства.

Показники	Формула розрахунку	Оптимальне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{абс.л.} = S/P_t$	0,2-0,3
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{кр.л.} = (S+R_a)/P_t$	≥ 1
Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)	$K_{пот.л.} = A_t/P_t$	2-2,5
Коефіцієнт платоспроможності нормального рівня	$K_{п.н.} = (P_t+Z)/P_t$	$\leq K_{пот.л.}$
Коефіцієнт загальної платоспроможності	$K_{з.л.} = E_c/(P_t+K_d)$	-
Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{з.л.} = (S+0,5*R_a+0,3*Z)/(R_p+K_t*0,5+K_d*0,3)$	$\square 1$
Коефіцієнт ліквідності запасів	$K_{л.з.} = Z/P_t$	-

Різні показники ліквідності не лише дають різнобічну характеристику стійкості стану підприємства за різного ступеня обліку ліквідних коштів, а й відповідають інтересам різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації. Так, для постачальників сировини та матеріалів найбільше цікавий коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Завданням аналізу фінансової стійкості є оцінка ступеня незалежності від позикових джерел фінансування. Це необхідно, для визначення чи зростає, чи знижується рівень цієї незалежності та чи відповідає стан його активів, та пасивів завданням її фінансово-господарську діяльність [20].

Важливим показником, який відображає фінансовий стан підприємства, є забезпеченість матеріальних оборотних засобів власними джерелами фінансування.

Для визначення типу фінансової стійкості слід розрахувати: джерела формування запасів; ступінь забезпеченості запасів цими джерелами, тип стійкості [16].

Основними нормальними джерелами формування запасів є: власні джерела, а саме власний оборотний капітал це довгостроковий позиковий капітал та короткострокові позики та кредити [12].

Визначення показників забезпеченості запасів джерелами формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації за рівнем стійкості [24]. (Рис 2.1).

Мінімальною умовою фінансової стійкості є наявність власних оборотних засобів, навіть якщо їх не вистачає на формування запасів ($A_c > 0$). Якщо власні оборотні кошти відсутні ($A_c < 0$), то підприємство є фінансово нестійким і перебуває у кризовому фінансовому стані. Якщо величина власного капіталу набуває негативного значення ($E_c < 0$) - підприємство повний банкрут [12]. Показники стійкості наочно показують фінансовий стан підприємства.

Аналіз фінансових коефіцієнтів полягає у порівнянні їх фактичних значень з оптимальними та з даними минулих періодів (Додаток А) [15].

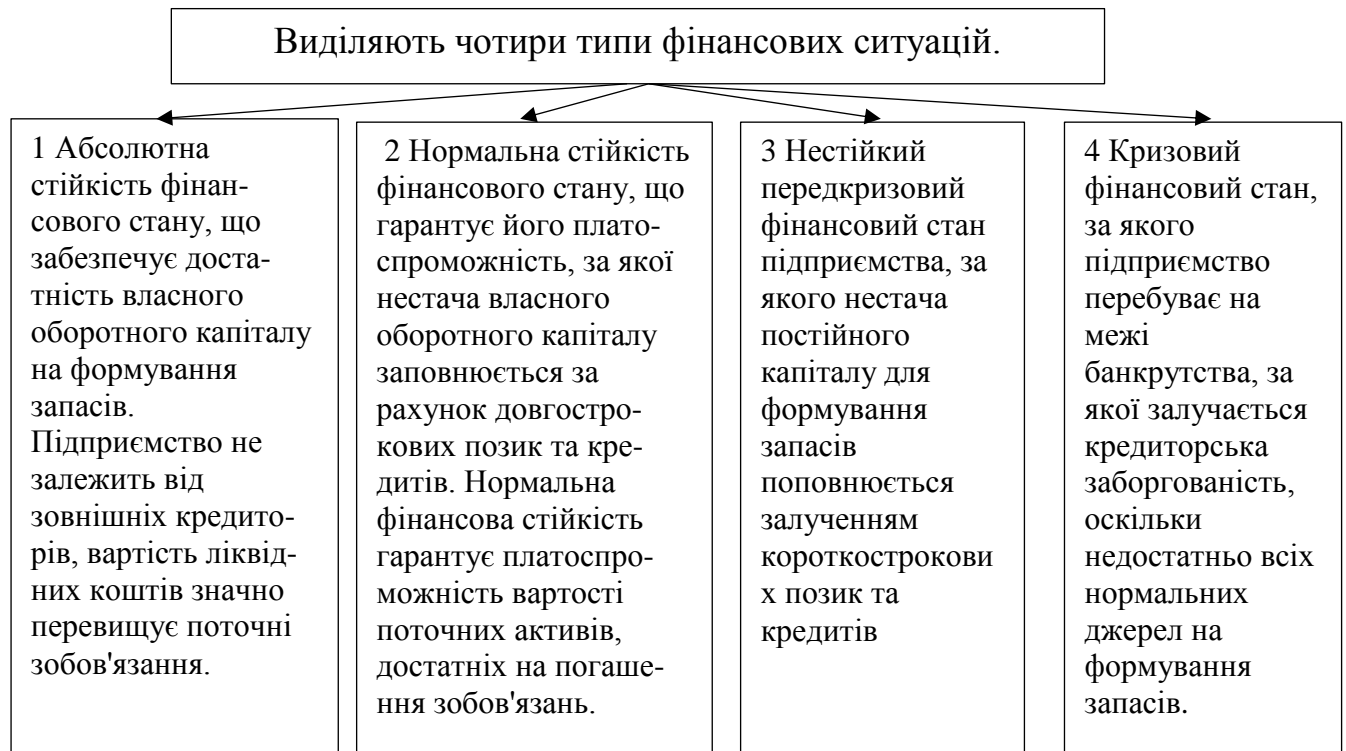

Рисунок 2.1 Типи фінансових ситуацій.

У системі показників, що характеризують фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства, провідне місце так само займають показники рентабельності та ділову активність.

У контексті аналізу фінансового стану підприємства термін «ділова активність» застосовується для позначення ефективності поточної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства проводиться з допомогою якісних та кількісних критеріїв. Якісними критеріями оцінки ділової активності є: широта охоплення ринку збуту продукції, конкурентоспроможність продукції, репутація підприємства та наявність продукції, що постачається експорту. За темпами зростання прибутку та виручки від продажу та капіталу підприємства

$$T_{p.пр.} > T_n > T_{ба} > 100\%, \quad (2.2)$$

де $T_{p.пр.}$, T_n , $T_{ба}$ - темпи зміни відповідно до прибутку оподаткування, виручки та суми активів (капіталу підприємства).

Розглянуті співвідношення у світовій практиці отримали назву «Золоте правило економіки підприємства»[19].

Нерівності, що розглядаються справа наліво, мають економічну інтерпретацію. Перша нерівність означає, що економічний потенціал комерційної підприємства зростає, тобто. масштаби його діяльності зростають. Друге нерівність вказує на те, що в порівнянні зі збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації зростає вищими темпами, тобто ресурси підприємства використовуються більш ефективно, підвищується віддача з кожної гривні, вкладеного у підприємство. З третьої нерівності видно, що прибуток зростає випереджаючими темпами, що свідчить, як правило, про те, що було у звітному періоді щодо зниження витрат виробництва та обігу в наслідок дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу та взаємовідносин із контрагентами [21]. Також необхідно проаналізувати ефективність використання всіх видів ресурсів: оборотності капіталу (ресурсовіддачі), необоротних та оборотних активів у поступовій динаміці, що характеризує ділову активність підприємства (Додаток Б) [5].

Провівши аналіз звітності, складається уявлення про стан підприємства. Аналіз балансу важливий виявлення фінансових, комерційних, підприємницьких ризиків У документації підприємства фіксуються всі події, що стосуються збільшення чи зменшення ризику. Ризик-менеджер, систематично використовує всю доступну інформацію для ідентифікації небезпек, пов'язаних з умовами укладання договорів, ефективністю використання фінансових ресурсів підприємства та виконанням зобов'язань. Належне використання

інформації про діяльність підприємства під час укладання угод зводять до мінімуму можливість фінансових втрат.

2.2 Особливості підприємства фінансово-господарського аналізу за умов економічної нестабільності

Сучасний стан деяких суб'єктів господарювання такий, що першочерговими тактичними завданнями їм стає недопущення банкрутства. Особливого значення, тому набуває формування ефективного механізму управління, заснованого на аналізі фінансово-економічного стану, з урахуванням постановки стратегічних цілей діяльності. В умовах ринкової економіки, щоб не допустити банкрутства підприємствам потрібно добре знати, як керувати фінансами, якою має бути структура капіталу складу та джерел отримання, яку частку мають займати власні кошти, а яку – позикові.

Звітність містить інформацію, необхідну для вироблення інвестиційної політики підприємства, політики у сфері кредитування, оцінки майбутніх грошових потоків, оцінки ресурсів та зобов'язань підприємства та діяльності його керівні органи.

У зв'язку з цим виникає потреба проводити систематичний фінансовий аналіз звітності. Фінансовий аналіз дозволяє не тільки з'ясувати, у чому полягає конкретна «хвороба» економіки підприємства-боржника, а й завчасно продумати та реалізувати заходи щодо виходу з кризової ситуації. Аналізом платоспроможності та кредитоспроможності підприємства займаються не тільки керівники та відповідні служби підприємства, а й його засновники, інвестори. З метою вивчення ефективності використання ресурсів, банки для оцінки умов кредитування, визначення ступеня ризику, постачальники для своєчасного отримання платежів, податкові інспекції для виконання плану

надходження коштів у бюджет і т.д. Відповідно до цього аналіз поділяється на внутрішній та зовнішній.

Внутрішній аналіз проводиться службами підприємства, та його результати використовуються для планування, прогнозування та контролю. Його мета – встановити планомірне надходження коштів та розмістити власні та позикові кошти таким чином, щоб забезпечити нормальне функціонування підприємства, отримання максимуму прибутку та виключення банкрутства.

Зовнішній аналіз здійснюється інвесторами, постачальниками матеріальних та фінансових ресурсів, контролюючими органами на основі звітності, що публікується.

Його мета – встановити можливість вигідно вкласти кошти, щоб забезпечити максимум прибутку та виключити ризик втрати.

Визначення в балансі поточних активів та зобов'язань та розкриття їх підсумкових сум надає інформацію, що допомагає користувачам фінансової звітності в аналіз фінансового стану юридичної особи.

За балансом визначають, чи зможе підприємство найближчим часом визначити взяті на себе зобов'язання перед третіми особами, кількість яких у ринковій економіці збільшується (акціонери, інвестори, покупці, продавці тощо). У зв'язку з цим актуальним стає питання про те, як розглядати баланс, з позиції інтересів окремих підприємств чи численних зовнішніх користувачів бухгалтерської інформації. Ці обставини підвищують роль балансу, тому не випадково форма балансу у багатьох країнах затверджується відповідними законами.

Під час проведеного аналізу інформація, що застосовується аналітиками, не повинна обмежуватися даними суто обліку та звітності, оскільки це звужує можливості аналізу. Отже, інформація повинна включати показники, характеризуючі: стан ринків ресурсів, що використовуються у виробництві

продукції (Виконання робіт, надання послуг); Показники основних конкурентів у галузі та самої галузі, у якій розвивається чи має намір розвиватися у майбутньому господарюючий суб'єкт; стан та передумови розвитку політичної, економічної та податкової середовища в цілому по країні та у регіоні; кредитну політику держави на найближчу перспективу тощо. Грунтуючись на розробках світової практики можна рекомендувати наступну дворівневу систему показників (Рис.2.2).

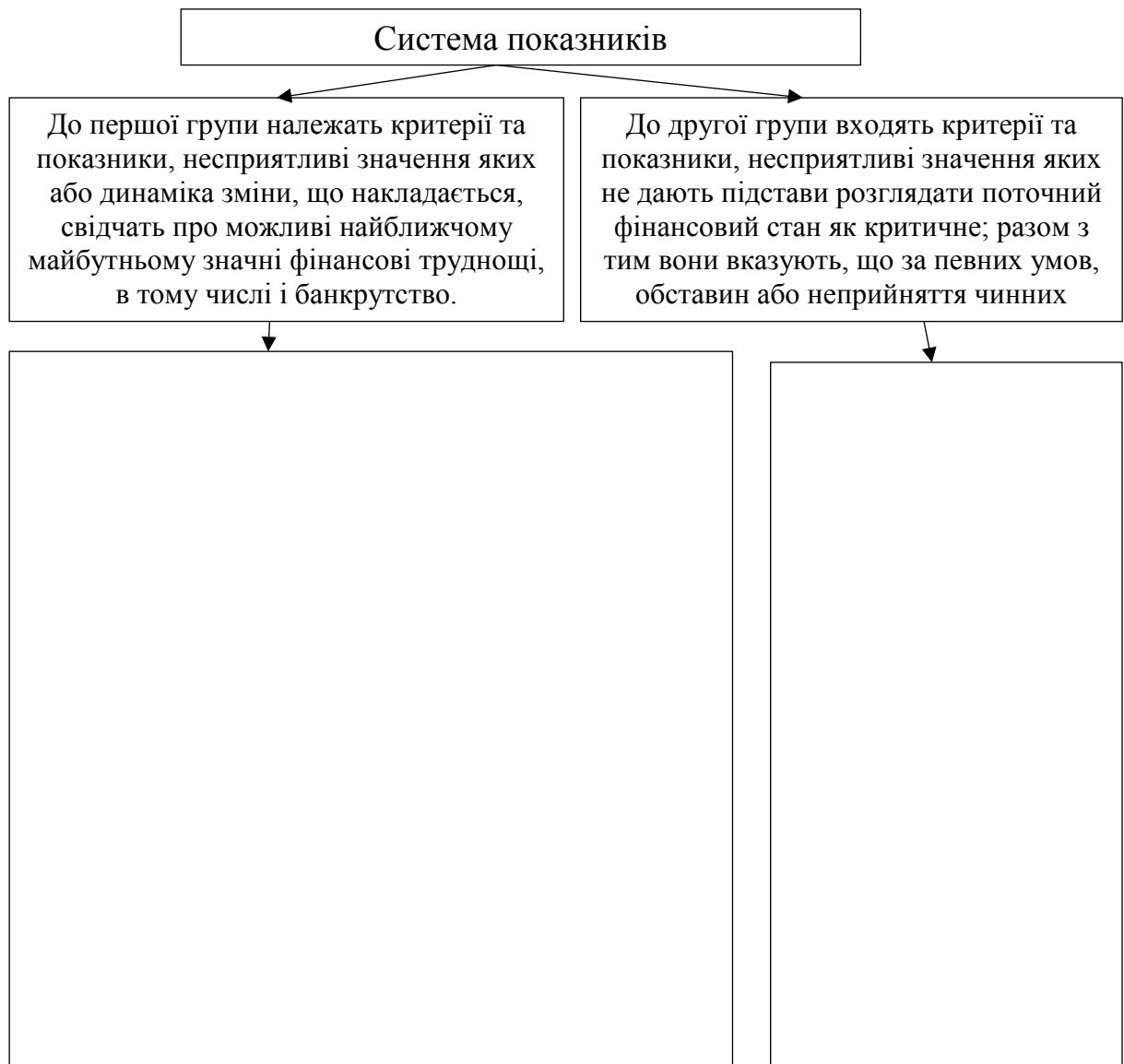

Рисунок 2.2 Система показників

До переваг цих рекомендацій можна віднести системність, комплексний підхід до розуміння стану підприємства з погляду можливого банкрутства, застосування будь-якою організацією будь-якої галузі без істотних коригування.

Однак не всі з розглянутих критеріїв можуть бути розраховані безпосередньо за даними бухгалтерської звітності, потрібна додаткова інформація. Що стосується критичних значень цих критеріїв, то вони мають бути деталізовані за галузями та підгалузями, а їх розробка може бути виконана лише після накопичення певних статистичних даних. Фінансовий стан може бути стійким, нестійким (передкризовим) та кризовим. Фінансовий стан підприємства, його стійкість та стабільність залежать від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Фінансова діяльність як складова господарської діяльності має бути спрямована на забезпечення планомірного надходження та витрачання грошових коштів ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного та позикового капіталу та найбільш ефективно їх використання.

У процесі постачальницької, виробничої, збутової та фінансової діяльності відбувається безперервний процес кругообігу капіталу, що змінюються структура коштів та джерел їх формування, наявність та потреба у фінансових ресурсах та як наслідок фінансовий стан підприємства, зовнішнім проявам якого виступає платоспроможність.

Основними завданнями аналізу фінансового стану підприємства є: своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності, та пошук резервів покращення його платоспроможності, прогнозування можливих фінансових результатів економічної рентабельності виходячи з реальних умов господарської діяльності та наявності власних та позикових ресурсів, розробка моделей фінансового стану при різноманітних варіантах використання ресурсів, розробка конкретних заходів, спрямованих на ефективніше використання

фінансових ресурсів та зміцнення фінансового стану підприємства. Фінансовий стан підприємства, його стійкість та стабільність залежать від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності.

Якщо виробничий та фінансовий плани успішно виконуються, то це позитивно впливає фінансовий стан підприємства. І навпаки, в результаті недовиконання плану з виробництва та реалізації продукції відбувається підвищення її собівартості, зменшення виручки та суми прибутку та як правило погіршення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Отже, стійкий фінансовий стан не є «щасливою випадковістю», а результат грамотного, вмілого управління всім комплексом чинників, визначальних результатів господарську діяльність підприємства. Навіть за хороших фінансових результатів, високого рівня рентабельності підприємство може зазнавати фінансових труднощів, якщо воно нераціонально використовувало свої фінансові ресурси, вклавши їх у наднормативні виробничі запаси чи допустивши велику дебіторську заборгованість.

В умовах нестабільної економіки, уповільнення платіжного обороту, високої інфляції, нестабільності податкової системи, політичної нестабільності, невизначеності, недостатньої кваліфікації менеджерів підприємства систематичний фінансовий аналіз набуває все більшого поширення.

Ринкова економіка виробила велику систему фінансових методів діагностики та прийняття управлінських рішень в умовах загрози банкрутства. Ці методи призначені не тільки для підприємств, де криза очевидна і необхідна вживати невідкладних заходів щодо стабілізації, а для всіх підприємств, що працюють у ринкових умовах, оскільки їх особливості такі, що дозволяють виявити на ранній стадії та усунути негативні фактори розвитку підприємства, намітити шляхи їх усунення.

2.3 Аналітична роль показників ліквідності та рентабельності в умовах економічної нестабільності підприємств

Функціонування підприємства залежить від її здатності приносити необхідний прибуток. При цьому варто мати на увазі, що керівництво підприємства має значну свободу у регулюванні величини фінансових результатів. Так, виходячи з ухваленної фінансової стратегії, організація має можливість збільшувати чи зменшувати величину балансового прибутку за рахунок вибору того чи іншого способу оцінки майна, порядку його списання, встановлення строку використання та інше.

До питань облікової політики, що визначає величину фінансового результату діяльності підприємства належать такі (Рис.2.3).

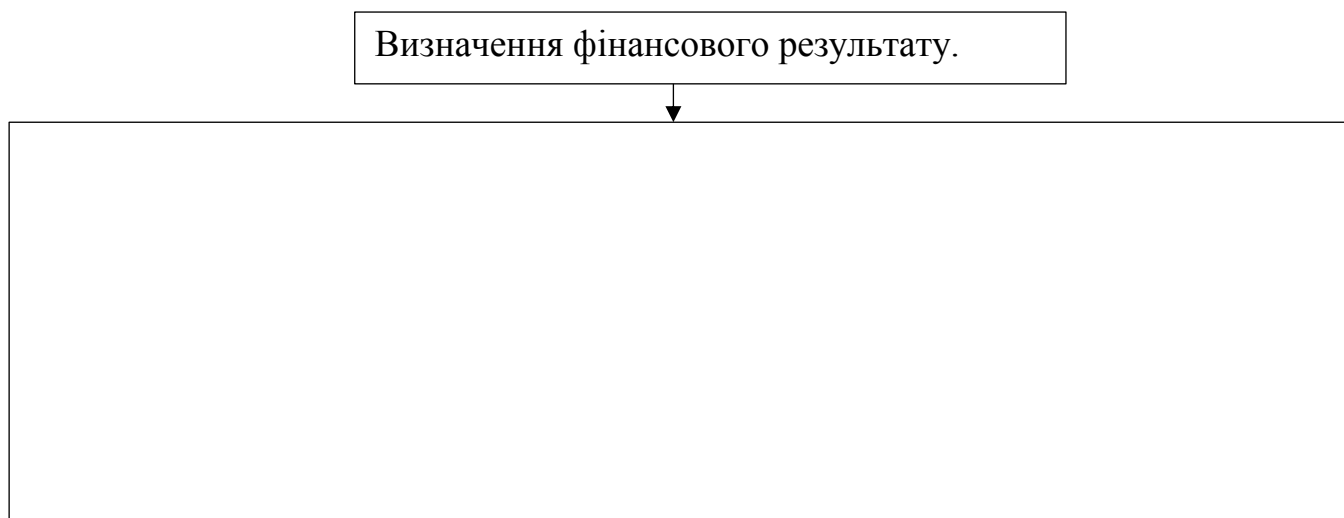

Рисунок 2.3 Визначення величини фінансового результату діяльності підприємства.

Підприємство зазвичай, один раз вибравши той чи інший спосіб формування собівартості реалізованої продукції та прибутку, буде дотримуватися його протягом всього звітного періоду (не менше року), а всі подальші зміни в обліковій політиці повинні мати вагомі підстави та неодмінно

обмовлятися. В цілому, результативність діяльності будь-якого підприємства може оцінюватися з допомогою абсолютних та відносних показників. Існує та використовується система показників ефективності діяльності, у тому числі коефіцієнт рентабельності активів (майна). Розраховується коефіцієнт рентабельності активів, R_a , за формулою:

$$R_a = \frac{Чп}{A}, \quad (2.3)$$

де $Чп$ - чистий прибуток, тис. грн.; A – середня величина активів за даними балансу, тис. грн.

Показник характеризує віддачу використання всіх активів підприємства. Коефіцієнт показує здатність підприємства генерувати прибуток без урахування структура його капіталу якість управління активами. Показником, що відображає ефективність використання коштів, інвестованих у підприємство, є рентабельність інвестицій, R_i , який розраховується за формулою:

$$R_i = \frac{Пд.оп.}{A - Kзоб}, \quad (2.4)$$

де $Пд.оп.$ - прибуток до оподаткування, тис. грн.

A - валюта балансу, тис. грн;

$Kзоб.$ - короткострокові зобов'язання, тис. грн.

Показник рентабельності інвестицій сприймається як спосіб оцінки "Майстерності" управління інвестиціями. При цьому вважається, що оскільки керівництво компанією неспроможна проводити величину сплачуваного прибутку, більш точного розрахунку показника у чисельнику використовується величина прибутку до сплати податку.

Інвестори капіталу (акціонери) вкладають у підприємство свої кошти з метою отримання прибутку від цих інвестицій, тому, з погляду акціонерів, найкращий оцінкою результатів господарської діяльності є наявність прибутку на вкладений капітал.

Показник прибутку на вкладений капітал, званий також рентабельністю власного капіталу, Рв.к. визначається за формулою:

$$Рв.к. = Чп. \backslash Вк., \quad (2.5)$$

де Чп. - чистий прибуток, тис. грн.; Вк. - власний капітал, тис. грн.

Наступний коефіцієнт, рентабельність реалізованої продукції, Рр.п., розраховується за формулою:

$$Рр.п. = Чп. \backslash Пр.п. \quad (2.6)$$

де Чп. - чистий прибуток, тис.грн.; Пр.п. – прибуток від реалізації продукції, тис.грн. Значення цього коефіцієнта показує, який прибуток має організація з кожної гривні реалізованої продукції. Тенденція для його зниження дозволяє припустити скорочення попиту продукції підприємства.

Аналіз розрахованих коефіцієнтів рентабельності має практичну корисність лише тому випадку, якщо отримані показники зіставляються з даними попередніх років чи аналогічними показниками інших підприємств [23].

Існує взаємозв'язок між показниками рентабельності активів, ПРа., (майна), оборотністю активів та рентабельністю реалізованої продукції, яка може бути подана у вигляді формули:

$$ПРа. = Ко.а. * Рр.п., \quad (2.7)$$

де Ко.а. – коефіцієнт оборотності активів; Рр.п. – рентабельність реалізованої продукції.

Іншими словами, прибуток підприємства, отриманий з кожної одиниці коштів, вкладених в активи, залежить від швидкості оборотності коштів та від того, яка частка чистого прибутку у виручці.

3 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ГАЗОПРОМИСЛОВЕ УПРАВЛІННЯ (ГУ)

«ПОЛТАВАГАЗВИДОБУВАННЯ» АТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»

3.1 Характеристика аналізованого підприємства

ГУ «Полтавагазвидобування» є одним із виробничих підприємств, що входять до складу АТ «Укргазвидобування». Стратегічною метою підприємства, її структурних підрозділів та функціональних підсистем є становлення АТ «Укргазвидобування» як лідера серед глобальних енергетичних компаній за допомогою освоєння нових ринків, диверсифікації видів діяльності, забезпечення надійності постачання. Структура управління організацією відноситься до факторів внутрішнього середовища та залежить від обраної стратегії.

ГУ «Полтавагазвидобування» належить до вертикально інтегрованої компанії, яка передбачає об'єднання у межах однієї компанії виробництва вихідних компонентів виробничого циклу, їх переробку, розподіл, продаж продуктів переробки та інші заходи. Цей тип організаційної структури управління означає діяльність у всьому циклі продукту - від розвідки та розробки нафтових та газових родовищ, транспортування рідкої та газоподібної продукції, комплексної переробки продукту до його реалізації кінцевим споживачам. У ГУ «Полтавагазвидобування» усе це супроводжується науковими дослідженнями та інноваційним процесом, тому можна зробити висновок, що ця структура відповідає технології.

ГУ «Полтавагазвидобування» уже кілька років проводить внутрішню реформу, спрямовану зростання ефективності роботи компанії. Основні завдання першого етапу реформи виконано. Удосконалено структуру управління, більш мобільними стали регламентні процедури, впроваджено

системи бюджетування. Суть другого етапу реформування полягає у підвищенні ефективності роботи компанії, що поєднує всі цикли: розвідку, видобуток, транспортування, переробку, зберігання та збут. Найважливіше завдання – оптимізація структури управління основними видами діяльності лише на рівні дочірніх товариств. Зазначені етапи реформування сприяють ефективному досягненню цілей підприємства, що забезпечують можливість чіткого та оперативного прийняття управлінських рішень та відповідають прийнятим у міжнародній практиці підходів. Вони спрямовані також на усунення недоліків існуючої в ГУ«Полтавагазвидобування» структури управління. Одним із таких недоліків є наявність надлишкових структурних та штатних одиниць, які дублюють функції один одного та виконують частину функцій дочірніх товариств, що веде до зниження ефективності управління в компанії, що швидко зростає, і зайвим управлінських витрат. Діюча організаційна структура ГУ«Полтавагазвидобування» розроблено на підставі типової структури управління з урахуванням особливостей діяльності та на основі аналізу фактичних та планованих техніко-економічних показників підприємства.

В останні роки у ГУ«Полтавагазвидобування» підвищилася стабільність трудового колективу, з кожним роком спостерігається зниження плинності кадрів, зменшується показник змінності, скорочується кількість порушень трудовий дисципліни. Все це стало можливим завдяки цілеспрямованій реалізації кадрової політики суспільства як на рівні адміністрації, і на місцях.

3.2 Аналіз ліквідності та фінансової стійкості

Економічний аналіз стану та розвитку підприємства доцільно розпочати з попередньої оцінки фінансової стійкості підприємства. Основою для побудови

фінансового аналізу є доцільним використовувати порівняльний аналітичний баланс (табл.3.1).

Таблиця 3.1 Аналітичний баланс ГУ«Полтавагазвидобування» , тис. грн.

Актив	2018	2019	2020	Пасив	2018	2019	2020
Грошові кошти та короткостр-ові фінансові вкладення, S	1123	4442	13798	Кредиторська заборгованість, Rp	32794	40510	29010
Дебіторська заборгованість та інші оборотні активи, Ra	12068	22875	21851	Короткострокові позики та кредити, Kt	3031	17614	42262
Запаси Z	39755	37846	35917	Усього короткостр-оковий позиковий капітал, Pt	35825	58154	71272
Усього поточних активів, At	52946	65163	71566	Довгостроковий позиковий капітал, Kd	213	1042	3237
Необоротні активи, F	31539	44899	65649	Власний капітал, Ec	48447	50866	62706
Усього активів, Va	84485	110062	137215	Усього пасивів, Vp	84485	110062	137215

Оцінка складу, структури коштів підприємства, динаміка та джерела їх освіти представлена в таблиці 3.2, з використанням горизонтального та вертикального аналізу.

Майно підприємства представлене необоротними та оборотними активами. Узагальнено джерела коштів підприємства можна поділити на власні та позикові. До кінця 2020 року сума активів та пасивів ГУ«Полтавагазвидобування» збільшилася на 27153 тис. грн., що на 24,7% більше за аналогічний період у 2019 році, що свідчить про зростання економічного потенціалу підприємства. Збільшення суми активів відбулося за рахунок збільшення величини поточних (оборотних) активів на 6403 тис. руб. чи 9,8%. Слід зазначити зниження дебіторської заборгованості на 4,5% у 2020 році по відношенню до 2019 року, тоді як у 2019 році по відношенню до 2018 року її зростання склало 89,6%, це зниження пов'язане з посиленням платіжної дисципліни та зі зниженням реалізації продукції за умов відстрочення платежу.

Також слід зазначити значне зростання коштів більш ніж утричі, що пов'язано з фінансовою політикою підприємства спрямованої на накопичення коштів. Збільшення суми пасивів сталося за рахунок зростання суми короткострокового позикового капіталу 22,6% у 2020 році по відношенню до 2019 року, це пов'язано, перш за все, зі значним зростанням короткострокових кредитів та позик (на 139,5% у 2020 році порівняно з 2019 роком), при цьому слід зазначити зниження кредиторської заборгованості та інших Кредиторських зобов'язань на 28,4%.

Таблиця 3.2 - Горизонтальний та вертикальний аналіз складу та структури активів та пасивів ГУ«Полтавагазвидобування» за 2018-2020 роки.

Показники	2018		2019		2020		Темпи зро\ зниж	
	Тис.грн	%	Тис.грн	%	Тис.грн	%	2019\2018	2020\2019
Актив								
Кошти та короткострокові фінансові вкладення	1123	1,3	4442	4,0	13798	10,1	395,5	310,6
Дебіторська заборгованість та інші оборотні активи	12068	14,3	22875	20,8	21851	15,9	189,6	95,5
Запаси	39755	47,1	37846	34,4	35917	26,2	95,2	94,9
Всього поточних активів	52946	62,7	65163	59,2	71566	52,2	123,1	109,8
Необоротні активи	31539	37,3	44899	40,8	65649	47,8	142,4	146,2
Разом активи підприємства	84485	100	110062	100	137215	100	130,3	124,7
Пасив								
Кредиторська заборгованість та інші кредиторські зобов'язання	32794	38,8	40510	36,8	29010	21,1	123,5	71,6
Короткострокові кредити та позики	3031	3,6	17644	16,00	42262	30,8	582,1	239,5
Усього короткостроковий позиковий капітал	35825	42,4	58154	52,8	71272	51,9	162,3	122,6
Довгострокові зобов'язання	213	0,3	1042	0,9	3237	2,4	489,2	310,7

Власний капітал	48447	57,3	50866	46,2	62706	45,7	105,0	128,3
Разом капітал підприємства	84485	100	110062	100	137215	100	130,3	124,7

Сума власного капіталу збільшилася на 11840 тис. грн. чи 24,7%. У структурі активів балансу значна частка належить оборотним активам 52,2% у 2020 році від їхньої загальної величини. Однак за досліджуваний період простежується тенденція зниження частки цього виду активів. У структурі оборотних активів ГУ«Полтавагазвидобування» переважали запаси, частка яких станом на кінець 2020 року становила 26,2%. Протягом трьох років відбулося збільшення грошових коштів та їх частка на кінець 2020 року становила 10,1%. Зростання частки коштів свідчить з одного боку про поліпшення ліквідності ГУ«Полтавагазвидобування», а з іншого боку - про недостатньо ефективне їх використання.

За аналізований період у ГУ«Полтавагазвидобування» відбувається зниження частки власного капіталу 12,2 процентних пункти. Слід зазначити, що зміст частки власного капіталу нижче 50% є небажаним, оскільки підприємство більшою мірою зависитиме від осіб, які надали йому позики, позички та кредити.

Питома вага довгострокових зобов'язань у аналізованому періоді збільшилася на 2,1 відсоткові пункти в загальному обсязі пасивів ГУ«Полтавагазвидобування». У досліджуваному періоді фінансування оборотних коштів у ГУ«Полтавагазвидобування» відбувається як за рахунок власних коштів, так і за рахунок додатково залучених джерел їх питома вага до кінця періоду склала 45,7% та 54,3% від загальної суми джерел.

Абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують ступінь забезпеченості запасів та витрат джерелами їх формування.

ГУ«Полтавагазвидобування» протягом усього періоду має IV тип фінансової стійкості – кризовий фінансовий стан, проте до кінця 2020 року фінансовий стан підприємства помітно покращується, про що свідчить III тип фінансову стійкість. Проте фінансове становище до кінця досліджуваного періоду нестійке, тобто підприємству мало власного оборотного капіталу формування запасів та підприємство досить сильно залежить від зовнішніх джерел формування.

Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства використовується сукупність відносних показників. У таблиці 3.3 представлені коефіцієнти фінансову стійкість.

Таблиця 3.3 Коефіцієнти фінансової стійкості ГУ«Полтавагазвидобування» за 2018-2020 роки.

Показники	Оптим. значен	На кінець 2018р.	На кінець 2019р.	На кінець 2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018р.
Коефіцієнт автономії	0,7-0,8	0,57	0,46	0,46	-0,12
Коефіцієнт фінансової залежності	0,2-0,3	0,43	0,54	0,54	0,12
Коефіцієнт фінансового леверіджу	≤1	0,74	1,16	1,19	0,44
Коефіцієнт фінансування	≥1	1,34	0,86	0,84	-0,50
Коефіцієнт маневреності капіталу	0,3-0,5	0,35	0,12	-0,05	-0,40
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	≥1	0,32	0,09	-0,04	0,36
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	0,5-0,6	0,43	0,16	-0,08	-0,51
Коефіцієнт іммобілізації капіталу	0,5-0,7	0,65	0,88	1,05	0,40
Коефіцієнт іммобілізації активів	-	0,37	0,41	0,48	0,11
Коефіцієнт співвідношення поточних та позаоборотних коштів	≥Кфл	1,68	1,45	1,09	-0,59

Значення коефіцієнта фінансової залежності до кінця 2020 року, не відповідає оптимальному значенню. Його значення становило 0,46, що говорить

про значної постійної частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто кожній гривні, вкладеному в активи підприємства 46 копійок позикові.

Коефіцієнт автономії у 2020 році нижчий за оптимальне значення, що характеризує підприємство як фінансово-нестійке та досить сильно залежне від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт фінансового левериджу має найвище значення у 2020 році (1,19), тобто на 1 грн. власних коштів припадає 1 грн. 19 копійок позикових, то є до кінця досліджуваного періоду фінансове становище ГУ«Полтавагазвидобування» погіршується, стає вкрай нестійким, дана динаміка може ускладнити залучення додаткових позик. Коефіцієнт фінансування до кінця аналізованого періоду має значення менше 1, що говорить про високий рівень залежності від зовнішніх інвесторів. Слід відзначити, що до кінця 2020 року рівень фінансової стійкості знижується, оскільки коефіцієнт фінансування зменшився до 0,84, що нижче за оптимальне значення. Коефіцієнт маневреності капіталу лише у 2018 році має оптимальне значення. Однак до кінця 2019 року цей показник знижується. Так у 2020 році на формування поточних активів власного капіталу немає, вся сума власного капіталу, що знаходиться в оборотних коштах. У зв'язку з цим, мобільність джерел підприємства низька. За досліджуваний період коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами значно знижується і до 2020 року має негативне значення та показує відсутність в підприємства власних коштів на фінансування поточної діяльності.

До 2020 року коефіцієнт іммобілізації активів збільшився на 0,11, що свідчить про зниження частки ліквідних активів у майні підприємства, що у ГУ«Полтавагазвидобування» знижується можливість відповідати за поточними зобов'язанням.

В цілому ГУ«Полтавагазвидобування» має низьку фінансову стійкість та його фінансове становище погіршується, що підтверджують розглянуті коефіцієнти.

Протягом всього періоду, що розглядається, у підприємства не достатньо абсолютно і найбільш ліквідних активів покриття найбільш термінових зобов'язань. Тільки в 2019 році активи, що швидко реалізуються, перевищують короткострокові пасиви. Мінімальна умова фінансової стійкості підприємства, наявність у неї власних оборотних коштів дотримується лише у 2018 та 2019 роках. До кінця 2020 року наявність активів, що важко реалізуються, перевищує вартість власного капіталу, це означає, що його анітрохи не залишається для поповнення оборотних коштів, які доведеться поповнювати переважно за рахунок затримки погашення кредиторської заборгованості без власних коштів на ці цілей. Баланс ГУ«Полтавагазвидобування» можна охарактеризувати протягом всього аналізованого періоду недостатньо ліквідний. Ризик втрати платоспроможності досить високий. На основі проведеного порівняння видно, що протягом усього досліджуваного періоду ГУ«Полтавагазвидобування» має низьку платоспроможність, тобто підприємство не здатне покрити короткострокові зобов'язання своїми поточними активами. Однак слід зазначити, що аналіз, що проводиться за викладеною схемою, ліквідності балансу є наближеним, більш детальним вважається аналіз платоспроможності з допомогою фінансових коефіцієнтів (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 - Оцінка показників ліквідності та платоспроможності ГУ«Полтавагазвидобування» за 2018-2020 роки.

Показники	Оптим. Знач.	2018р.	2019р.	2020р.	Відхилення 2020р. від 2018р.	
					(+-)	%
Коефіцієнт абсолютної	0,2-0,3	0,03	0,08	0,19	0,16	645,3

ліквідності						
Коефіцієнт проміжної ліквідності	≥ 1	0,37	0,47	0,50	0,13	135,2
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0-2,5	1,48	1,12	1,00	-0,48	67,8
Коефіцієнт платоспроможності нормального рівня	$\leq K_{пл}$	2,11	1,65	1,50	-0,61	71,3
Коефіцієнт загальної платоспроможності	-	1,34	0,86	0,84	-0,50	62,8

Коефіцієнт абсолютної ліквідності за досліджуваний період нижче за норму, однак до кінця 2020 року збільшився на 0,16 порівняно з 2018 роком, наближаючись тим самим до оптимального значення, так у 2020 році найбільш ліквідні кошти становлять 19% від зобов'язань підприємства. У 2020 році на 100 грн. короткострокових зобов'язань припадає 19 грн. власні кошти. Коефіцієнт проміжної ліквідності за аналізований період збільшився та 2020 року становив 0,50. Так короткострокові зобов'язання могли бути покриті найбільш ліквідними та швидкоореалізованими активами лише на 50%. Коефіцієнт поточної ліквідності у 2020 році на підприємстві склав 1, при нормативі 2-2,5, т. е. підприємство неспроможна вчасно погасити короткострокові зобов'язання, використовуючи поточні активи, оскільки має значення показника до кінця досліджуваного періоду нижче оптимального. Коефіцієнт поточної ліквідності у 2020 році на підприємстві склав 1, при нормативі 2-2,5, т. е. підприємство неспроможна вчасно погасити короткострокові зобов'язання, використовуючи поточні активи, оскільки має значення показника до кінця досліджуваного періоду нижче оптимального. Так, за три роки ліквідність ГУ «Полтавагазвидобування» за аналізований період перебувати на не досить високому рівні, тобто підприємство має слабку здатність своєчасно та повністю розрахуватися за всіма своїми зобов'язаннями.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна сказати, що фінансово-господарська діяльність ГУ«Полтавагазвидобування» сприяла збільшенню його власного капіталу. Проте зростання кредиторської заборгованості свідчить, що підприємство відчуває нестачу у власних оборотних коштах, та її поточна діяльність фінансується переважно з допомогою залучених коштів.

3.3 Аналіз прибутку та рентабельності підприємства

У системі показників, що характеризують господарський стан та ефективність діяльності підприємства, провідне місце так само займають показники рентабельності та ділову активність. При визначенні фінансового стану велике значення має аналіз показників ділову активність. Аналіз ділової активності передбачає проведення наступних етапів:

1 етап: Аналіз темпів зростання виручки, прибутку та валюти балансу. Аналіз доцільно розпочати з визначення зміни ділової активності (Таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Зміна ділової активності ГУ«Полтавагазвидобування»

Показники	2018р.	2019р.	Темп росту,%	2019р.	2020р.	Темп росту,%
Прибуток до оподаткування, тис.грн.	3632	4279	117,8	4279	14298	334,1
Виручка від реалізації продукції, тис.грн.	266852	295455	110,7	295455	333623	112,9
Активи, тис.грн	84485	110062	130,3	110062	137215	124,7

У період 2019-2020 років. існує наступний взаємозв'язок:

$$TP6. > TN < TBa > 100\% \quad (3.1)$$

а) $TBa > 100\%$ ($124,7\% > 100\%$) – свідчить у тому, що економічний потенціал підприємства за період збільшився, тобто масштаби діяльності та загальна величина капіталу зростають;

б) $TN < T_{Ba}$ ($112,9\% < 124,7\%$) - свідчить про те, що зі збільшенням економічного потенціалу зростає та обсяг реалізації;

в) $TR_{б.} > TN$ ($334,1\% > 112,9\%$) – з цієї нерівності видно, прибуток зростає випереджаючими темпами. Як правило, це свідчить про відносне зниження витрат у звітному періоді, спрямованих на оптимізацію взаємин з контрагентами.

2 етап. Аналіз показників ресурсовіддачі, оборотності активів та рентабельності та аналіз стійкості економічного зростання.

У таблиці 3.6 подано основні показники ділової активності підприємства за 2018–2020 роки.

Таблиця 3.6 Основні показники оцінки ділової активності ГУ«Полтавагазвидобування»

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	2020р.\2018р .(+-)
Дохід від продажів, тис. грн.	266852	295455	333623	66771
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, об.	5,04	4,53	4,66	-0,38
Період обороту оборотних активів, дні	71	79	77	6
Коефіцієнт оборотності запасів, об.	6,71	7,81	9,29	2,58
Період обороту запасів, дні	54	46	39	-15
Коефіцієнт оборотності дебіторську заборгованість, об.	22,11	12,92	15,27	-6,84
Період погашення дебіторської заборгованості, дні	16	28	24	8
Коефіцієнт оборотності кредиторську заборгованість, об.	8,14	7,29	11,50	3,36
Період погашення кредиторської заборгованості, дні	44	49	31	-13
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	5,51	5,81	5,32	-0,19
Коефіцієнт оборотності необоротних активів	8,46	6,58	5,08	-3,38
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	237,62	66,51	24,18	-213,44
Ресурсовіддача	3,16	2,68	2,43	-0,73
Тривалість операційного	125	126	116	-9

циклу, днів				
Тривалість фінансового циклу, днів	81	76	85	4

Розрахунки основних показників ділової активності для підприємства свідчать про те, що у 2020 році, порівняно з 2018 роком, показники Використання окремих видів майново-фінансових коштів погіршилося.

Коефіцієнт загальної оборотності (ресурсовіддача) зменшився (-0,73). Це означає, що на підприємстві повільніше відбувався повний цикл виробництва та обігу, що приносить прибуток.

Протягом аналізованого періоду зменшилася швидкість оборотності оборотних активів. Коефіцієнт оборотності скоротився на 0,38 оборотів. До кінця 2020 року поточні активи здійснюють 4,66 оборотів на рік, тоді як у 2018 році робили 5,04 оборотів. Внаслідок цього збільшився період обороту оборотних активів. Якщо у 2018 році 1 оборот активів відбувався за 71 день, то у 2020 році – за 77 днів. Ця тенденція є несприятливою підприємствам. Важливими показниками ділової активності є обсяг виручки від реалізації продукції, дебіторська та кредиторська заборгованість. Усі три цих показники збільшуються. Час розрахунків покупців із ГУ«Полтавагазвидобування» збільшується з 16 днів до 24 днів. Таке зростання означає зниження платіжної дисципліни, і навіть зростання продажів продукції з відстрочкою платежу. Розраховується підприємство зі своїми кредиторами також за досить велику період часу, однак цей період до 2020 року зменшився на 13 днів, що є позитивним моментом.

Слід зазначити зниження коефіцієнта оборотності необоротних активів на 3,38, що свідчить про зниження ефективності використання необоротних активів за досліджуваний період.

Зниження коефіцієнта оборотності коштів та відповідно зростання середнього терміну їх обороту свідчить про нераціональну організацію роботи ГУ«Полтавагазвидобування», що допускає уповільнення використання високоліквідних активів, основне призначення яких – обслуговування виробничо-господарського обороту підприємства.

До 2020 року знижується операційний цикл на 9 днів, що свідчить про зниження часу між закупівлею сировини та отриманням виручки, що позитивно позначається на показниках рентабельності. Відповідно зниження даного показника днями сприятливо характеризує діяльність ГУ«Полтавагазвидобування».

Фінансовий цикл, або цикл обігу готівки, являє собою час, протягом якого кошти відтягнуті з обороту, за досліджуваний період у ГУ«Полтавагазвидобування» збільшився на 4 дні, що свідчить про зростання проміжок часу між строком платежу за своїми зобов'язаннями перед постачальниками та отриманням грошей від покупців, і є негативним моментом.

Результати діяльності підприємства характеризуються величиною отриманого прибутку та рівнем рентабельності. Показник рентабельності характеризує ефективність роботи підприємства у цілому. Рівень рентабельності виробничої діяльності (окупність витрат), обчисленої в цілому по підприємству залежить від трьох основних факторів: зміни структури проданої продукції, її собівартості та середніх цін реалізації. Найбільш важливими коефіцієнтами рентабельності є: рентабельність продукції та рентабельність капіталу (активів), подані у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Показники рентабельності ГУ«Полтавагазвидобування», %

Показники	2018р.	2019р.	2020р.	2020р.від2018р(+/-)
Показники рентабельності продукції				
Рентабельність продажів:				

-за прибутком від продажу	3,0	4,1	6,8	+3,8
-за прибутком до оподаткування	1,4	1,4	4,3	+2,9
-за чистим прибутком	1,0	0,8	3,5	+2,6
Рентабельність витрат	6,3	8,2	14,9	+8,5
Показники рентабельності активів				
Загальна рентабельність	10,7	12,5	18,3	+7,6
Економічна рентабельність	3,6	2,5	9,6	+6,0
Рентабельність необоротних активів	8,9	6,3	21,4	+12,5
Рентабельність оборотних активів	6,0	4,1	17,3	+11,3
Рентабельність власного капіталу	5,6	4,9	20,9	15,3
Рентабельність заємного капіталу	28,6	13,4	40,0	11,4

Найкращі показники рентабельності підприємство мало у 2020 році, що пов'язано, насамперед, з тим, що цього року було отримано найвищу чисту прибуток. Найбільші показники рентабельності у 2020 році становлять 40% та 21,4%. Це свідчить про те, що найбільш ефективно були використані позикові капітал та необоротні активи.

За аналізований період спостерігається зростання показників рентабельності, зміни мають знак "+". Загальна рентабельність збільшилась на 7,6 в.п. у 2020 році по порівняно з 2018 роком. Економічна рентабельність зростає, і до кінця 2020 року має значення 9,6%, тобто майно підприємства використовується достатньо ефективно. Рентабельність необоротних активів також зростає. Зміна даного показника складає +12,6 п.п. Таким чином, на підставі показників ділової активності можна говорити про відносному зниженні витрат на виробництво та реалізацію продукції на ГУ«Полтавагазвидобування». За досліджуваний період спостерігається тенденція до зростання ефективності використання ресурсів, отже, і загалом роботи підприємства.

Постійне проведення аналітичної роботи, узагальнення та використання її результатів у практичній діяльності дозволить підприємству вчасно провести необхідні заходи щодо оздоровлення фінансового стану підприємства.

Банкруцтво – це підтверджена нездатність підприємства платити за своїми борговим зобов'язанням та фінансувати основну виробничу діяльність через відсутність коштів.

В даний час існують як західні, так і вітчизняні моделі прогнозування банкруцтва підприємств Розглянемо найвідоміші з них. Найбільш широке поширення у західних методиках прогнозування ризику банкруцтва знайшли моделі, розроблені відомими економістами Альтманом, Бівером, Лисом та Таффлером.

Вивчимо можливість банкруцтва за допомогою моделі Альтмана, яка дає можливість оцінити ймовірність банкруцтва на підприємстві за допомогою 5 показників, розрахованих на основі балансу підприємства та звіту про фінансові результати. Рівень загрози банкруцтва підприємства у моделі Альтмана визначається за оцінної шкалою (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8 - Оцінювальна шкала для моделі Альтмана

Значення показникаZ	Вірогідність банкруцтва
До 180	Дуже висока
1,81 – 2,70	Висока
2,71 -2,99	Можлива
3,00 та вище	Дуже низька

Таким чином, майбутній ризик, пов'язаний з компанією, можна оцінити на основі як її минулої, і справжньої діяльності. Фактичні дані свідчать, що 98% банкруцтв у розвинених країнах за останні 15 років точно передбачені за допомогою різних моделей.

$$Z = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 0,6K_3 + 1,0K_4 + 3,3K_5, \quad (3.2)$$

де K_1 = власні оборотні кошти / сума активів,

K_2 = нерозподілений прибуток / сума активів,

K_3 = власний капітал / сума позикових коштів,

K_4 = прибуток від реалізації / сума активів,

$K5 = \text{прибуток до оподаткування} / \text{сума активів}$.

Критичне значення індексу кредитоспроможності Е. Альтмана – 2,675. Якщо отримане значення індексу перевищує цю величину, то положення підприємства досить стійко, інакше банкрутство можливе найближчим часом.

Визначимо ймовірність банкрутства ГУ«Полтавагазвидобування» за три досліджуваного періоду за моделлю Альтмана (таблиця 3.9).

Таблиця 3. - Ймовірність банкрутства ГУ«Полтавагазвидобування»

Показники	2018р.	2019р.	2020р.
K1	0,20	0,05	-0,02
K2	0,54	0,43	0,44
K3	0,65	0,86	1,74
K4	3,16	2,68	2,43
K5	0,04	0,04	0,10

$Z_{2018} = 1,2 \times 0,20 + 1,4 \times 0,54 + 0,6 \times 0,65 + 1,0 \times 3,16 + 3,3 \times 0,04 = 4,7$ – дуже низька ймовірність банкрутства.

$Z_{2019} = 1,2 \times 0,05 + 1,4 \times 0,43 + 0,6 \times 0,86 + 1,0 \times 2,68 + 3,3 \times 0,04 = 3,99$ – дуже низька ймовірність банкрутства.

$Z_{2020} = 1,2 \times (-0,02) + 1,4 \times 0,44 + 0,6 \times 1,74 + 1,0 \times 2,43 + 3,3 \times 0,10 = 4,40$ – дуже низька ймовірність банкрутства.

Таким чином, протягом усього періоду ймовірність банкрутства ГУ«Полтавагазвидобування» несуттєвий. Підприємство досить стійке, оскільки отримане значення індексу перевищує критичне значення індексу кредитоспроможності.

Модель Бівера дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства з точки зору можливого майбутнього банкрутства. Розрахунок показників, що увійшли до моделі, представлений у таблиці 3.10.

Модель Бівера містить систему показників виявлення ознак банкрутства в компанії за 5 років та за рік до кризи (формула 3.3):

$$\text{Коефіцієнт Бівера} = (\text{ПП} - \text{АТ}) / (\text{ДЗК} + \text{КЗК}), \quad (3.3)$$

де НП – чистий прибуток;

АТ - амортизаційні відрахування;

ДЗК - довгострокові зобов'язання;

КЗК – короткострокові зобов'язання.

Таблиця 3.10 – Система показників У. Бівера

Показник	Розрахунок	Значення показника		
		Група 1 «Благонадійні»	Група 2 «За 5 років до банкруцтва»	Група 3 «За 1 рік до банкруцтва»
Коеф. Бівера (Кб)	$Kб = Чп + А \setminus Pt + Kd$	0,4-0,45	0,17	-0,15
Рентабельність активів (Ра)	$Ра = Чп \setminus Вл * 100\%$	6-8	4	-22
Фінансовий леверидж (Кфл)	$Кфл = Pt + Kd \setminus Вр * 100\%$	≤ 37	≤ 50	≤ 80
Коеф. покриття активів чистим обіговим капіталом (Кп)	$Кп = Ec - F \setminus Вл$	0,4	$\leq 0,3$	Близько 0,06
Коеф. поточної ліквідності (Кп.л.)	$Кп.л. = At \setminus Pt$	$\leq 3?2$	≤ 2	≤ 1

Модель У. Бівера дає можливість оцінити фінансовий стан фірми з точки зору її майбутнього банкруцтва (фінансової неспроможності). Особливістю конструкції моделі є: відсутність індикаторів (вагових коефіцієнтів); наявність для пропонованих показників тренду на часовому інтервалі до 5 років. За змістом модель представляє комплекс фінансових показників, характеризують платоспроможність, фінансову незалежність та рентабельність підприємства. Показники розраховуються на підставі бухгалтерської звітності ГУ «Полтавагазвидобування». Уявімо систему показників У. Бівера для оцінки фінансового стану ГУ «Полтавагазвидобування» з метою діагностики банкруцтва у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 Діагностика банкрутства ГУ«Полтавагазвидобування»
методиці У. Бівера за 2020 рік.

Показник	Розрахунок	Значення показника на кінець року	Характеристика показника
Коеф. Бівера (Кб)	$K_b = 11840 + 37296 \setminus 71272 + 3237 = 0,66$	0,70 > 0,45	Кб більше норматива 1 групи, що відносить підприємство до надійних
Рентабельність активів (Ра)	$R_a = 11840 \setminus 137215 * 100 = 8,63$	8,63 > 8	Ра, відповідає нормі 1 групи
Фінансовий леверидж (Кфл)	$K_{фл} = 71272 + 3237 \setminus 62706 * 100 = 119$	119 < 80	Кфл відповідає нормативу 3 групи
Коеф. покриття активів чистим обі. капіталом (Кп)	$K_p = 62706 - 65649 \setminus 137215 = -0,02$	-0,02 ≤ 0,06	Кп відповідає нормативу 3 групи
Коеф. поточної ліквідності (Кп.л.)	$K_{п.л.} = 71566 \setminus 71272 = 1,00$	1 = 1	Кп.л. відповідає нормативу групи 3

Таким чином, до кінця 2020 року ГУ«Полтавагазвидобування» здебільшого показників належить до Групи 3 підприємств "За 1 рік до банкрутства". Однак слід відзначити, що значення перших двох показників досить високі та близькі до Групи 1 «Благополучні компанії» Так можна дійти невтішного висновку, що фінансовий стан ГУ«Полтавагазвидобування» , його стійкість та стабільність залежать від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Якщо виробничий та фінансовий плани успішно виконуються, то це позитивно впливає на фінансове становище підприємства.

Для забезпечення фінансової стійкості ГУ«Полтавагазвидобування» має володіти гнучкою структурою капіталу, вміти організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності та створення умов для самовідтворення.

Для досягнення фінансової стійкості необхідний конкретний розмір власного капіталу, допустиме співвідношення власного та позикового капіталу, фінансових та нефінансових активів. У цьому випадку дотримується і умова рентабельності підприємства, та його фінансової стійкості. У свою чергу, структура власного капіталу стає сприятливою для економічного зростання, а власні резерви у грошовій формі достатні для погашення боргів та зобов'язань.

У ході аналізу фінансової діяльності ГУ«Полтавагазвидобування» виявлено такі причини неефективності: це значна величина дебіторської заборгованості, яка у свою чергу створює труднощі для погашення поточних зобов'язань, і як наслідок – висока питома вага кредиторської заборгованості перед постачальниками.

3.4 Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності

Проведений аналіз фінансового стану ГУ«Полтавагазвидобування» привів до таких основних висновків:

- підприємство є великим підприємством, масштаби його господарської діяльності зумовлюють формування значного фінансового потоку, управління яким - складне багатофункціональне завдання;
- на підприємстві організацією та управлінням займається спеціалізована фінансово-економічна служба;

З метою підвищення фінансової стійкості та зміцнення фінансового стану ГУ«Полтавагазвидобування» пропонується використовувати вільні кошти для реалізації інвестиційного проекту, а також реалізувати заходи щодо підвищення ефективності фінансування запасів.

Розробка проекту впровадження новацій спрямована на вирішення головних науково-технічних проблем у галузі та забезпечує:

- комплексний, системний підхід до вирішення завдань науково-технічного розвитку підприємства;
- кількісну конкретизацію цілей науково-технічного розвитку та чітке відображення кінцевих цілей та результатів проекту в управлінні інноваційною діяльністю;
- наскрізне безперервне управління процесами розробки, освоєння, виробництва та споживання інновацій;
- обґрунтований вибір напрямів ефективного досягнення цілей проекту;
- узгодженість ресурсів задля досягнення цілей проекту;
- міжвідомчу координацію та ефективне управління складним комплексом робіт із проекту.

Так, одним із факторів оптимізації є забезпечення умов оптимізації чистого грошового потоку ГУ«Полтавагазвидобування». Так підприємству доцільно вільні кошти використати для реалізації інвестиційного проекту У підприємства достатньо власних коштів на фінансування інвестиційних проектів Так у 2021 році на підприємстві пропонується здійснити запровадити проект часткового технічного переозброєння підприємства та на цій основі досягти та підтримати необхідний рівень якості продукції під час оптимізації витрат.

На підприємстві у зв'язку з необхідністю підвищення продуктивності праці, утримання обсягів виробництва на тому ж рівні, поліпшення умов праці робітників є потреба у технічному переозброєнні ливарного виробництва.

Застаріле обладнання становить також загрозу для персоналу, що працює на ньому.

Технічне переозброєння підприємства полягає у купівлі у ливарний цех двох машин для лиття під тиском, з умовою, що старе обладнання виводиться з використання.

ГУ«Полтавагазвидобування» пропонується закупити дві ливарні машини CLH 100.01, для лиття під тиском з горизонтальною холодильною камерою, ВАТ «ЛІТМАШДЕТАЛЬ», Молдова, м. Тираспіль. Продукція цього заводу зарекомендувала себе лідером продажів у сегменті «ціна-якість». ГУ«Полтавагазвидобування» є партнером даного заводу та постійним клієнтом з придбання обладнання.

Придбання даного обладнання дозволить покращити умови праці: загазованість приміщень, зменшити витрати на матеріал, автоматизувати ведення плавки, що дозволило отримувати якіснішу продукцію. За всіма технічними характеристикам ця машина задовольняє норми та вимоги екологів, а також промтехбезпеки, що дуже важливо в даний час, коли виробляється ліцензування ливарного виробництва у ГУ«Полтавагазвидобування» . Таким чином, придбане нове та сучасне технологічне обладнання дозволить збільшити продуктивність праці та зниження шлюбу в виробництві, тобто, покращити його якість, і звідси підвищення ефективності діяльності підприємства. Запропоновані заходи будуть ефективними в тому випадку, якщо забезпечать зростання економічних показників, зокрема прибутку та рентабельності.

Одним з головних етапів розробки та впровадження інвестиційного проекту у ГУ«Полтавагазвидобування» – це розрахунок економічної ефективності запропонованого проекту.

Запропоновані заходи позитивно вплинуть на ліквідність активів та відповідно платоспроможність підприємства. Таким чином, позитивна динаміка показників ліквідності свідчить про підвищення платоспроможності ГУ«Полтавагазвидобування». Таким чином, можна дійти невтішного висновку,

що запропоновані заходи дозволять зміцнити фінансовий стан підприємства та позитивно позначаться на всіх сторонах його виробничої та господарської діяльності. Стійкий фінансовий стан є необхідною умовою ефективної діяльності підприємства. Слід пам'ятати, що фінансовий стан підприємства, його стійкість багато в чому залежить від оптимальності структури джерел капіталу (співвідношення власних та позикових коштів) і від оптимальності структури активів підприємства, і насамперед – від співвідношення основних та оборотних коштів, а також від урівноваженості активів та пасивів підприємства.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах управління фінансовим станом підприємства набуває все більшого значення. Важливим моментом в управлінні підприємством є оцінка його фінансового стану, що полягає у виявленні можливостей підвищення ефективності діяльності та раціонального використання ресурсів. Фінансовий стан підприємства характеризується фінансовою стійкістю, платоспроможністю та ліквідністю, і навіть показниками фінансових результатів. Фінансові результати займають центральне місце у діловому житті ГУ «Полтавагазвидобування». Зі зростанням платоспроможного попиту та збільшенням обсягів виробництва продукції, збільшується виторг підприємства. Нижчий темп зростання собівартості в порівнянні з виручкою призводить до значного збільшення прибутку. Протягом трьох років підприємство є прибутковим та рентабельним підприємство і має у своєму розпорядженні всі ресурси для нормального функціонування.

У ході аналізу стану підприємства розглянуто забезпеченість запасів джерелами їх формування та визначено тип фінансової стійкості. Так фінансовий стан до кінця досліджуваного періоду нестійкий, тобто підприємству мало власного оборотного капіталу формування запасів та підприємство досить сильно залежить від зовнішніх джерел формування.

За досліджуваній період підприємство має слабку здатність своєчасно та повністю розрахуватися по всіх своїх зобов'язанням, що підтверджують коефіцієнти ліквідності. У системі показників, що характеризують фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства, провідне місце так само займають показники рентабельності та ділової активності. Протягом аналізованого періоду зменшилась швидкість оборотності оборотних активів. Внаслідок цього збільшився період обороту оборотних активів. Розрахунки основних показників

ділової активності для підприємства свідчать про те, що у 2020 році, показники використання окремих видів майново-фінансових коштів погіршилися. Найкращі показники рентабельності підприємство мало у 2020 році, що пов'язано, насамперед, з тим, що цього року було отримано найвищу чисту прибуток.

В рамках роботи визначається ймовірність банкрутства ГУ«Полтавагазвидобування» за допомогою кількох моделей прогнозування банкрутства. Так у відповідно до зарубіжних методик прогнозування ймовірність банкрутства ГУ«Полтавагазвидобування»невеликий. Проте за вітчизняною методикою підприємство визнається неплатоспроможним і у перспективі не зможе відновити платоспроможність у найближчі 6 місяців. Для забезпечення фінансової стійкості ГУ«Полтавагазвидобування» має володіти гнучкою структурою капіталу, вміти організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метоюзбереження платоспроможності та створення умов для самовідтворення.

Для досягнення фінансової стійкості необхідний конкретний розмір власного капіталу, допустиме співвідношення власного та позикового капіталу, фінансових та нефінансових активів.

Досягнення головної мети – покращення фінансового стану підприємства ГУ«Полтавагазвидобування»має здійснюватись через реалізацію заходів розроблених у межах даної роботи. У підприємства достатньо коштів для фінансуванняінвестиційних проектів Так у 2020 році на підприємстві пропонується здійснити запровадити проект часткового технічного переозброєння підприємства та на цій основі досягти та підтримати необхідний рівень якості продукції під час оптимізації витрат. Одноразові витрати на купівлю нових машин представлені становитимуть 8 млн. 245 тис. грн. Цей інвестиційний проект пропонується фінансувати за рахуноквласні кошти

ГУ«Полтавагазвидобування» . Дане обладнання повністю окупитья і почне приносити прибуток після трьох років. З використанням нових машин для лиття під тиском скоротився шлюб у виробництві продукції, що підвищить та конкурентоспроможність ГУ«Полтавагазвидобування» .

Таким чином, запропоновані заходи щодо підвищення фінансової стійкості у ГУ«Полтавагазвидобування» дозволять зміцнити фінансовий стан підприємства та позитивно позначатися на всіх сторонах виробничої та господарської діяльності підприємства.

Список використаної літератури

1. Винокуров В.А. Організація стратегічного управління на підприємстві. - К .: Центр економіки і маркетингу, 1996. - 160 с.
2. Виханский О. С. Стратегічне управління: Підручник для студ., Обуч.по спец. напр. "Менеджмент" .- Харків.: Гардарика, 1998.- 293 с.
3. Герчикова И.Н. Менеджмент. Львів.: Справа, 1994.- 685 с.
4. Гольдштейн Г.Я. Стратегіческий менеджмент <http://www.aup.ru/books/m24>
5. Ільїн А.І. Планування на підприємстві: Учеб. посібник для студ. вузів, що навч. по екон. спец. напр. / А. І. Ільїн. - 2-е изд., Перераб. - П .: Нове знання, 2006. - 635 с.
6. Кабушкін Н.І. Основи менеджменту. - П: Нове знання, 2001.-346 с.
7. Картиш С.В., Постніков А.В. Стратегіческое планування і аналіз ефективності інвестицій. - К .: Інформаційно-видавничий будинок Філін, 1996. - 272 с.
8. Мескон М.Х. та ін. Основи менеджменту: Пер. з англ. - М .: Справа, 1997. -701 с.
9. Петров А.Н. Стратегічне планування розвитку підприємства.- -Львів, 1994. - 223 с.
10. Семенов БД. Стратегічний менеджмент. - П .: Нове знання, 1996. - 254с.
11. Ансофф І. Стратегічне управління - К .: «Економіка», 1989
12. Подсолонко Е.А. Менеджмент: теорія і практика / За ред. В.А. Подсолонко. Київ .: - «Вища школа», 2000..
13. Виханский О.С., Наумов А.І. Менеджмент: підручник - 4-е изд., Перераб. і доп. - Київ .: Економіст, 2005.

14. Дерябін, А.А. Система ціноутворення і фінансів, шляхи вдосконалення [Текст]: Підручник / К .: Прогрес, 2003.
15. Зайцев Л.Г., Соколова М. І. Стратегічний менеджмент: Підручник. - М .: Юристь, 2002. - 416 с.
16. Шукач, А.В. Зовнішньоторговельні операції товарами підприємства [Текст]: Підручник / А.В. Шукач. Новосибірськ, 2004.
17. Котлер, Ф. Основи маркетингу. [Текст]: Підручник / М .: Прогрес, 2001..
18. Кемпбелл, Р. Економікс. [Текст]: Підручник / Р. Кемпбелл Макконнелл, К Л. Брю. - М .: Республіка, 2001..
19. Гриценко П., Коваленко Є., Вороненко В., Смакоуз А., Степаненко Є. Аналіз дефініції «зміни» як економічної категорії. Механізм регулювання економіки, (1 (91), 92-98. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.07>
20. Динаміка цифрової трансформації соціально-економічних та екологічних систем / В. І. Вороненко та ін. //Агросвіт. 2022. № 15-16. С. 15-22. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89229>
21. Дяченко А. В., Карінцева О. І., Тарасенко С. В., Харченко М. О., Мазін Ю. О., Кисельова К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019-2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 19-37. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86419>
22. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>
23. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>

24. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80184>

25. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Фалько, К. С. Практичні засади підвищення ефективності логістичної діяльності сучасного підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2021. № 3. С. 127–136. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-14 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86223>

26. Карінцева О.І., Дегтярьова І. Б., Харченко М.О., Долгошеєва О. І., Кіріл'єва А. В. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2020. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22 https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/22.pdf

27. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

28. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>

29. Мельник, Л., Карінцева, О., Кубатко, О., Дерев'янюк, Ю., Маценко, О. (2022). Реструктуризація соціально-економічних систем як складова формування цифрової економіки в Україні у період кризи. Механізм регулювання економіки, (1-2(95-96), 7-13.

30. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
31. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>
32. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>
33. Сотник І.М. (2016) Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>
34. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>
35. Управління змінами : конспект лекцій / укладачі: П. В. Гриценко, Є. В. Коваленко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 76 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/339162013.pdf>
36. Фундаментальні основи фазового переходу до адитивної економіки: від проривних технологій до інституційної соціологізації рішень. Розробка концепції фазового переходу до адитивної економіки : звіт про НДР (проміжний) / кер. Л. Г. Мельник. Суми : СумДУ, 2021. 78 с. № 0121U109557. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89091>

37. Disruptive technologies for green economy formation in conditions of the fourth industrial revolution: the EU experience / I. Dehtyarova etc. // Socio-economic and management concepts: collective monograph / Krupelnytska I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 388-392. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86986>

38. Karintseva O., Kharchenko M., Boon E.K., ...Melnyk V., Kobzar O.(2021). Environmental determinants of energy-efficient transformation of national economies for sustainable development.. J. International Journal of Global Energy Issues, 2021, 43(2-3), P. 262–274 <https://doi.org/10.1504/IJGEI.2021.115148>

39. Karintseva O. I., Yevdokymov A. V., Yevdokymova A. V., Kharchenko M. O., Dron V. V. Designing the Information Educational Environment of the Studying Course for the Educational Process Management Using Cloud Services. Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 87-97. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.07>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81759>

40. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>

41. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World // Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 117-133. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>

42. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Karintseva, O., Kubatko, O. Information factors in economic systems and business during transition to digital economy/Selected Aspects of Digital Society Development. Monograph 45. Edited by Tetyana

Nestorenko and Aleksander Ostenda, Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. P. 173-178 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87135>

43. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko & M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. [in Ukrainian]. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>

44. Melnyk L.G., Kubatko O. (2017) The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – Ruda Śląska : Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1

45. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. *Economic Annals-XXI*, 179(9-10), 22-30. doi: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85476>

46. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. *Problems and Perspectives in Management*, 18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82719>

47. Melnyk, L., Karintseva, O., Kubatko, O., Derev'yanko, Y., & Matsenko, O. (2022). Restructuring of socio-economic systems as a component of the formation of the digital economy in Ukraine. *Mechanism of an Economic Regulation*, (1-2(95-96)), 7-13. URL: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.01> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89627>

48. Tu, Y.-X., Kubatko, O., Karintseva, O., Piven, V. Decarbonisation drivers and climate change concerns of developed economies. *International Journal of Environment and Pollution*, 2022, 69(1-2), pp. 112–129

49. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // *Journal of Environmental Management and Tourism*. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

50. Veklych O., Karintseva O., Yevdokymov A., Guillamon-Saorin E.(2020). Compensation mechanism for damage from ecosystem services deterioration: Constitutive characteristic. *J. International Journal of Global Environmental Issues*, 19(1-3), P. 129–142
<https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2020.114869>